

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Černá Hora a EU

Plzeň 2024

David Vincze

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

Černá Hora a EU

David Vincze

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Plzeň 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Černá Hora a EU” zpracoval samostatně. Použité prameny a zdroje jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2024

.....
David Vincze

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Davidovi Šancovi, PhD. za cenné a kvalitní rady, trpělivost a pomoc při psaní této práce.

Obsah

1 Úvod	6
2 Právní normy Evropské unie	8
2.1 Žádost o členství.....	9
2.2 Status kandidátské země.....	10
2.3 Přijetí	11
3 Historicko–politický vývoj	11
3.1 Získání nezávislosti na Srbsku	12
3.2 Politické rozložení sil	13
3.3 Prezident	14
3.4 Náboženství	16
3.5 Vztah mezi Černou Horou a EU.....	18
4 Právní stát a další problémy Černé Hory.....	19
4.1 Demografie Černé Hory	20
4.2 Demokracie.....	24
4.3 Lidská práva.....	26
4.4 Soudnictví.....	29
4.5 Korupce.....	30
4.6 Kriminalita	32
5 Ekonomika.....	34
5.1 Státní dluh	35
5.2 Cestovní ruch.....	37
5.3 Problematika eura.....	38
6 Zahraniční politika Černé Hory	39
6.1 Postoj k válce na Ukrajině	40
6.2 Postoj vůči Číně	41
7 Závěr	42
8 Seznam zdrojů	45
9 Resumé	53

1 Úvod

V této bakalářské práci se budu zabývat problematikou vztahu mezi Černou Horou a Evropskou unií. Konkrétně potencionálním vstupem Černé Hory do EU, která již v roce 2008 podala žádost o členství a o dva roky později jí byl udělen status kandidátské země. Vstup do EU je pro Černou Horu prioritou. U ostatních států, jako například Česká republika nebo Polsko, lze pozorovat zlepšení ekonomiky poté, co vstoupily do Unie. Právě možné zlepšení ekonomické situace země je jedním z hlavních důvodů, proč Černá Hora chce vstoupit do EU. Dalším faktorem je též očekávané zlepšení v rámci právního státu nebo strach z Ruské federace, který způsobil, že má Černá Hora zájem o vstup do Unie. Právě na Balkánském poloostrově by svůj zájem chtělo rozšiřovat Rusko a z tohoto regionu poté podrývat stabilitu a jednotu EU. Proto má EU svůj zájem v tom, aby v rámci budoucí integrace směřovala na Balkánský poloostrov. V nich lze, skrze reformy, které musejí kandidátské země provést, stabilizovat politické vedení země, dodržování právního státu a demokracie. Všechny zmíněné aspekty mohou napomoci ke stabilizaci regionu.

Cílem bakalářské práce je zjistit z jakého důvodu Černá Hora dosud nesplnila kritéria pro vstup do Evropské unie, a jakým způsobem postupuje pro jejich splnění.

Během psaní bakalářské práce si položím čtyři výzkumné otázky. Jaká kritéria pro vstup Černá Hora prozatím nesplnila, a z jakých důvodů? Co Černá Hora dělá pro splnění kritérií? Jak Evropská unie podporuje Černou Horu pro co nejrychlejší získání členství? Panuje vnitropolitická shoda v Černé Hoře na vstupu do EU?

Během psaní této bakalářské práce budu pracovat s kvalitativními daty. Tím jsou knihy, právní normy EU, novinové články a internet. Knihy a právní normy EU mi poskytnou faktické údaje. Novinové články a internet poté dobře

reagují a reflektují neustále se měnící situaci v přístupových jednání. Taktéž se zaměřím na kvantitativní sběr dat, jako je například míra inflace, korupce nebo kriminalita, jelikož to jsou jedny z faktorů, kde musí kandidátská země splňovat jistou míru podmínek.

V první kapitole se budu krátce věnovat právním normám Evropské unie. Chci zde přiblížit čtenáři jaká kritéria musí kandidátská země splnit, aby mohla být přijata do EU. Tato kapitola je důležitá pro pochopení dalšího kontextu, až budu psát o jednotlivých problémech Černé Hory, kvůli kterým nemůže být zatím přijata.

Druhá kapitola bude o historicko-politickém vývoji Černé Hory. Budu se zde věnovat době od okamžiku, kdy Černá Hora vyhlásila nezávislost na Srbsku, až po současnost. Zabývat se budu taktéž o podání žádosti ke vstupu do EU a jaký postoj zaujímá Evropská unie k Černé Hoře.

Ve třetí kapitole se budu věnovat právě kritériím Černé Hory, které jsou problémové. Je to otázka demokracie, dodržování právního státu a míry kriminality a korupce. Tyto aspekty jsou jedním z hlavních kritérií, u kterých je zapotřebí reforem, aby byl vstup Černé Hory do Evropské unie možný.

Ve čtvrté kapitole se budu zabývat ekonomickou situací v Černé Hoře. Opět se jedná o důležité téma spojené s potenciálním přijetím do Unie. Přesněji to bude rychle rostoucí státní dluh. Dále chci rozebrat příjmy z turistického ruchu, jelikož Černá Hora se stává oblíbenou turistickou destinací, a jak EU dotuje turistický ruch, čímž si získává podporu černohorské vlády. Dále chci rozebrat problém eura, které se nyní používá jako oficiální měna v Černé Hoře, nicméně je s tím spojen problém ohledně přijetí do EU. V neposlední řadě se chci věnovat jaké potencionální ekonomické, sociální a kulturní výhody může přinést členství v EU.

Pátá kapitola se bude věnovat zahraniční politice Černé Hory. Jednou z priorit Evropské unie je jednota vůči Ruské federaci, proto se budu zabývat, jaké

postoje Černá Hora zaujímá k válce na Ukrajině nebo k samotnému Rusku a zda se tato zahraniční politika shoduje se zahraniční politikou Evropské unie.

Důvod pro výběr tohoto tématu bakalářské práce byl takový, že již dlouhodobě mě téma a problematika Evropské unie zajímá. Je pozoruhodné sledovat, jak se mohou přístupová jednání vyvíjet, komplikovat a nabírat nový směr. Evropská unie je bezpochyby jeden z nejdůležitějších aktérů ve světovém dění, na kterém se podílí 6% světové populace (Evropská unie 2023). Já sám jsem občanem EU, a proto mi přijde důležité a nezbytné se o toto téma zajímat, zvláště když se jedná o přibírání potenciálních nových členů. Osobně si myslím, že by to nemělo platit pouze u mě, ale že je v zájmu všech občanů EU sledovat dění ohledně organizace, které jsou členem.

2 Právní normy Evropské unie

Tato kapitola se věnuje právním předpisům Evropské unie. Konkrétně se bude jednat o rozbor žádosti o členství v EU. Dále to je status kandidátské země. Co vše musí kandidátská země splnit pro získání tohoto statusu. V poslední řadě se tato kapitola věnuje samotnému přijetí.

Než se stát stane členským státem Evropské unie, tak musí projít skrze několik procesů. Především musí stát splnit určitá kritéria, která se nazývají kodaňská kritéria. Ty stanovila Evropská rada v roce 1993 v Kodani. Mezi tato kritéria patří stabilita institucí zaručující demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochranu menšin. Dále to je fungující tržní hospodářství a schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v EU. V poslední řadě sem patří schopnost převzít závazky vyplývající z členství, včetně schopnosti účinně provádět pravidla, normy a politiky, které tvoří soubor právních předpisů EU, a dodržování cílů politické, hospodářské a měnové unie (Úřad pro publikace Evropské unie 2021). Pokud stát plní tato kritéria, tak je možné ho následně přijmout.

2.1 Žádost o členství

Státy vstupují do Evropské unie z několika důvodů. Vstup přinese politickou stabilitu, volný pohyb osob, zboží a materiálu nebo navýšení objemu investic. Rozšíření má přínos i pro samotnou EU. Více států znamená více příležitostí pro občany Unie, ale také podpora demokracie, právního státu a lidských práv. Země, která má zájem o vstup do EU musí podat oficiální žádost Radě EU. Rada následně žádá Evropskou komisi, aby prověřila, zda je země schopna splnit všechna kritéria členství (Evropská unie nedatováno).

Ještě před podáním žádosti dochází ze strany Evropské unie k předvstupní pomoci. Jedná se o finanční pomoc kandidátským a potenciálním kandidátským zemím, aby splnily podmínky přistoupení. Pokud mají tyto země uvést své instituce a normy do souladu s právním předpisem EU, tak to vyžaduje finanční investice. Předvstupní pomoc vychází z návrhu programového rámce a strategického dokumentu Evropské komise pro využívání fondů EU. Pro období 2021 – 2027 je vyčleněno pro pomoc 14 miliard eur. Mezi příjemce této finanční pomoci patří i Černá Hora (Úřad pro publikace Evropské unie 2021).

Pokud země požádá o přistoupení k EU, tak je mezi státem a EU uzavřeno přístupové partnerství. Tato dohoda o přístupovém partnerství stanoví oblasti, v nichž musí kandidátská země dosáhnout pokroku v krátkodobém nebo střednědobém horizontu, a to na základě přístupových kritérií. Tyto oblasti jsou vždy uvedeny ve stanovisku Evropské komise k žádosti dané země o členství. Dále toto partnerství stanoví výši předvstupní pomoci, která zahrnuje finanční a technickou pomoc na podporu reforem v kandidátských zemích (Úřad pro publikace Evropské unie 2021).

2.2 Status kandidátské země

Status kandidátské země uděluje Evropská rada na základě stanoviska od Evropské komise vypracovaného v návaznosti na žádost země o členství v Evropské unii. Tento status nicméně nedává zemi automatické právo vstoupit do EU. Komise posuzuje plnění kodaňských kritérií a proces přistoupení začíná až jednomyslným rozhodnutím Evropské rady o zahájení jednání (Úřad pro publikace Evropské unie 2021).

V závislosti na okolnostech může být kandidátská země požádána, aby zahájila reformní proces, který má za cíl uvést své právní předpisy do souladu s právním předpisem a normami EU. Během procesu obdrží kandidátská země finanční a technickou pomoc, která jí pomůže připravit na členství v EU (Úřad pro publikace Evropské unie 2021).

Kandidátská země je povinna přijmout právní předpisy EU neboli *acquis*¹. Evropské právo je totiž nadřazeno národnímu právu. Odchytky a výjimky jsou udělovány pouze výjimečně a jejich rozsah je omezený. *Acquis* musí kandidátská země začlenit do svého vnitrostátního právního řádu ke dni svého přistoupení k EU a od tohoto data je povinna ho uplatňovat (Úřad pro publikace Evropské unie 2021).

Jakmile jsou jednání ve všech oblastech politik dokončena a samotná EU je spokojena a připravena na rozšíření, tak jsou všechny podmínky začleněny do smlouvy o přistoupení. Tato smlouva poté musí být schválena Evropským parlamentem a Evropskou radou, kde je potřeba jednomyslná shoda. Následně je potřeba, aby tuto smlouvu podepsaly všechny členské státy EU a kandidátské země. Poté je smlouva ratifikována smluvními stranami v souladu s jejich ústavními předpisy (Úřad pro publikace Evropské unie 2021).

¹ *Acquis* se neustále mění a vyvíjí. Zahrnuje obsah, zásady a politické cíle EU, veškeré právní předpisy přijaté k provedení těchto smluv. Dále to je prohlášení u usnesení přijatá EU, opatření v oblasti společné, zahraniční a bezpečnostní politiky a spravedlnosti a vnitřních věcí. V poslední řadě zahrnuje mezinárodní dohody, které EU uzavírá a dohody uzavřené mezi členskými státy týkající se činností EU (Úřad pro publikace Evropské unie 2021).

2.3 Přijetí

Po splnění všech procesů a připomínek od EU je možné, aby kandidátská země přistoupila k Evropské unii a stala se členským státem. Základem procesu rozšíření je článek 49 Smlouvy o Evropské unii a článek 2 Smlouvy o EU, který uvádí hodnoty, na kterých je Unie založena (De Munter 2023).

Poslední přistoupení bylo v roce 2013, kdy se členským státem stalo Chorvatsko. Po kladných zkušenostech EU s Chorvatskem navrhla Komise strategii rozšiřování o země západního Balkánu. Dne 8. listopadu 2023 přijala Komise nový plán růstu pro západní Balkán ve výši 6 miliard eur. Plán má za cíl přinést regionu některé výhody členství v EU ještě před přistoupením. Zároveň obsahuje přísné předběžné podmínky pro platby (De Munter 2023).

V současné době má Černá Hora status kandidátské země. Spolu s ní má tento status také Albánie, Bosna a Hercegovina, Gruzie, Moldavsko, Severní Makedonie, Srbsko, Turecko a Ukrajina. Potenciální kandidátskou zemí je Kosovo (Evropská komise nedatováno).

3 Historicko–politický vývoj

Tato kapitola se věnuje historickému a politickému vývoji v Černé Hoře. Kapitola se bude postupně zabývat detailněji vyhlášením nezávislosti Černé Hory na Srbsku v roce 2006. Dále to bude politické rozložení sil v zemi v průběhu historie, ale i současnosti. Poté se bude kapitola soustředit na funkci prezidenta a jeho roli v politickém systému. Tato nejvyšší politická funkce v Černé Hoře je důležitá, přestože státní zřízení Černé Hory je parlamentní demokracie. Prezident může nastolovat témata ohledně směřování země. Do funkce prezidenta se navíc dostaly osoby, které měly a stále mají vliv na svoje strany, za které byly zvoleny. Mohly tudíž ovlivňovat postoj vlády k otázkám zahraniční politiky, a také postoje k Evropské unii. Dále se kapitola bude věnovat náboženství, a jak ovlivňuje

domácí i zahraniční politiku Černé Hory. V poslední řadě se kapitola zaměří na podání žádosti o vstup do EU, a jaký je momentální vztah mezi Černou Horou a EU. Tím mám na mysli, zda panuje u obou subjektů politické odhodlání pokračovat v přístupových jednání a reforem u Černé Hory v rámci statusu kandidátské země, které musí splnit pro přijetí do EU.

Černá Hora má dlouhou a bohatou historii, ale pro tuto práci je důležitá až ta od roku 2006, kdy byla vyhlášena nezávislost na základě referenda. Černá Hora je parlamentní demokracií, kde je moc rozdělena na výkonnou (vláda), zákonodárnou (parlament) a soudní (Evropská komise 2023). Tímto splňuje základní požadavek EU na dělbu moci, jelikož Unie je demokratickým společenstvím, kde není místo pro autoritářské a totalitní státy. Můžeme říci, že novodobá historie existence nezávislého státu Černé Hory je relativně krátká. To se odráží v jednotlivých přístupových kritériích, které je zapotřebí poté reformovat, jelikož nesplňují požadavky EU.

3.1 Získání nezávislosti na Srbsku

Devadesátá léta byla pro Socialistickou federativní republiku Jugoslávie zlomová. Došlo k válce v Jugoslávii, která byla ze své podstaty brutální, a ta měla za následek částečný rozpad tohoto uskupení. Černá Hora nicméně v tomto svazku zůstala společně se Srbskem, který byl spíše státní unií těchto dvou států. Uskupení se přejmenovalo na Svazovou republiku Jugoslávie a tento stav se nezměnil až do roku 2006.

V roce 2006, konkrétně 21. května, se konalo v Černé Hoře referendum o vystoupení z unie se Srbskem. Pro vystoupení se tehdy vyslovilo 55,5 % obyvatel, což bylo považováno za dostačující většinu, jelikož Evropská unie požadovala minimálně 55 % hlasů pro vystoupení. Volební účast byla 86 %. V roce 2006 tedy vznikl mezinárodně uznávaný stát. Organizace spojených národů později téhož roku přijala Černou Horu jako 192. členskou zemi (Evropská komise 2023).

3.2 Politické rozložení sil

V roce 1991 vzniká v tehdejší státní unii Srbska a Černé Hory nová politická strana, která se jmenuje Demokratická strana socialistů (DPS)². V roce 1996 se kompletně odtrhává od Svazu komunistů Černé Hory (Dérens 2007). Od této doby se vždy podílela na vládě, kterou tvořila společně s koalicí se Sociálními demokraty (SDP) a stranami minoritních etnických skupin v Černé Hoře (Kobeszko 2023). Po volbách v roce 2020 poprvé v historii skončila v opozici. Jak již název napovídá, tak tato politická strana si zakládá na sociální politice a demokracii. Na pravolevé politické ose jí lze charakterizovat jako levicovou, catch-all politickou stranu s občasnými středovými prvky. Strana se hlásí k atlanticismu, černoorskému nacionalismu a staví se pozitivně k evropské integraci a západním hodnotám. Právě za její vlády byla podána žádost o vstup do EU a byla zahájena přístupová jednání (Lavrelashvili 2020: 3). Tuto dlouho vládnoucí stranu lze tedy považovat za proevropskou, která má zájem o členství v EU a udělala pro to určité kroky během svého vládního období.

V roce 2020 se konaly parlamentní volby. Vyhrála sice strana DPS, ale nebyla schopna složit vládu a získat důvěru parlamentu. Nedošlo tedy k sestavení žádné vlády, a to až do voleb v roce 2023. K moci se tak dostalo hnutí Evropa nyní! (PES!). Toto hnutí vyhrálo v předčasných volbách v roce 2023 a lze ho identifikovat jako centristické, technokratické, liberální a protikorupční. Zároveň lze pozorovat jasnou prozápadní a proevropskou politiku. Toto hnutí by chtělo co nejrychleji znovu otevřít jednání s Evropskou unií o přístupových kritériích (Kobeszko 2023). Toto hnutí nyní čeká složité vyjednávání s dalšími politickými stranami o možném budoucím složení vlády (Kajosevic 2023).

Celkově tedy hodnotit politickou stranu DPS a hnutí PES! jako proevropské politické subjekty, které by chtěly dokončit přístupová jednání s

² V angličtině nese strana název Democratic Party of Socialists. Odtud vychází její zkratka DPS. Všechny zkratky politických stran jsou uvedeny podle jejich anglického názvu.

Evropskou unií. Co je ale často zmiňováno jako problematické, jsou vazby na Srbsko, kterými oba subjekty disponují. Například hnutí PES!, ačkoliv chce jednat s EU o vstupu Černé Hory do Unie, tak se snaží o společný projekt zvaný Otevřený Balkán. Na tomto projektu by se mělo podílet Srbsko, Černá Hora, Severní Makedonie a Albánie. Dané země si slibují od tohoto projektu vzájemné otevření hranic a navázání bližších politických a ekonomických vazeb (Kobezsko 2023). Tyto vazby na Srbsko mohou být při jednání o vstupu do EU pro Černou Horu problémové, jelikož Srbsko má přímé vazby na Ruskou federaci. Rusko je hlavním agresorem vůči Ukrajině, ale také vůči Evropské unii a z bezpečnostního hlediska je bráno jako nepřátelský stát.

3.3 Prezident

Státní zřízení Černé Hory je sice parlamentní republika, což znamená, že rozhodovací moc je v rukou parlamentu, ale i přesto je role prezidenta důležitá. Svými postoji k Evropské unii může zpomalovat nebo naopak urychlovat jednotlivé reformy, které je potřeba přijmout pro splnění přístupových kritérií. Tato podkapitola se bude věnovat jednotlivým prezidentům, a jaké postoje zastávají směrem k EU.

Během vyhlášení nezávislosti Černé Hory na Srbsku byl prezidentem Filip Vujanović. V té době končil jeho první prezidentský mandát. Ten vykonával, když byl členem DPS. Po vyhlášení nezávislosti se musely konat volby nové. Tehdejší popularita Vujanoviće a vládnoucí strany DPS byla potvrzena a volby vyhrál, když obdržel 52,3 % volebních hlasů (France24 2008). Prezidentské volby vyhrál i potřetí v roce 2013, kdy získal 51,3 % odevzdaných hlasů. Filip Vujanović je blízkým přítelem s Milem Dukanovićem. Právě Dukanović a Vujanović nejsilněji prosazovali nezávislost Černé Hory. To se promítá i do jeho politické orientace.

Vujanović je silným stoupencem začlenění Černé Hory do EU i do NATO³ a lze ho označit jako prozápadního politika (ČT24 2013).

V roce 2018 vyhrál volby bývalý předseda černohorské vlády Milo Dukanović. Jak jsem již naznačil výše, tak se jedná o velmi vlivného a populárního člena DPS a přítele Vujanoviće. Politická praxe mu nechyběla, jelikož se v nejvyšších patrech politiky ocitl již v 90. letech, kdy ho do čela černohorské vlády dosadil srbský prezident Slobodan Milešević. I přes tento fakt stál Dukanović u vyhlášení nezávislosti. Během jeho funkčního období v letech 2018 až 2023 došlo k politické krizi. Jedním z problémů Černé Hory je vliv Srbské pravoslavné církve na chod domácí politiky. Tu se snažil Dukanović s DPS odstavit od závislosti na srbském vedení. V roce 2021 došlo k násilným střetům ve městě Cetinja, kde měl být uveden do funkce nový metropolita černohorské diecéze za přítomnosti Srbské pravoslavné církve. Dukanović varoval před událostí a podporovatelé obou stran se nakonec během inaugurace střetli. Zatímco v té době prosrbský premiér tuto akci označil za „pokus o terorismus“, tak Milo Dukanović pochválil demonstranty za ochranu národních zájmů. Za tento výrok chtěli odpůrci odvolat prezidenta, ale jejich návrh neprošel kvůli nedostatečné podpoře (Lucovič 2023).

Politická krize se ještě více prohloubila, když po parlamentních volbách v roce 2022 nedošlo k sestavení vlády kvůli prosrbským postojům. Důvěru nezískaly ani další dvě vlády, a proto byly vyhlášeny předčasné parlamentní volby (Lucovič 2023). Celé jeho funkční období provázela politická krize, která ho zaměstnávala v oblasti domácí politiky a nemohl se soustředit na tu zahraniční, i tak lze Dukanoviće hodnotit jako prozápadního politika. Již za jeho vlády v roli premiéra došlo k podání žádosti o vstup do EU a zahájení přístupových jednání. V roli prezidenta se poté snažil zabránit vzestupu prosrbských vlád a pravoslavné církve. Tyto vleklé spory v Černé Hoře a politická neochota v EU způsobují, že se

³ Černá Hora vstoupila do Severoatlantické aliance v roce 2017, čímž značně posílila NATO a dala najevo svojí prozápadní orientaci (Český rozhlas 2017).

přístupová jednání a otevírání jednotlivých kapitol protahuje a oddalují vstup Černé Hory do Unie.

V roce 2023 se ujal prezidentského křesla Jakov Milatović. Dříve působil jako ministr hospodářství ve vládě prosrbského premiéra Zdravka Krivokapiče, se kterým měl Dukanović spory ohledně Srbské pravoslavné církve. V prezidentských volbách jasně zvítězil se ziskem přibližně 60 % hlasů. Milatović kandidoval za hnutí PES! a jeho vítězství ukončilo dlouhodobou vládu strany DPS, jelikož jeho strana později vyhrála i v parlamentních volbách. Jako svoje hlavní cíle, které by chtěl naplnit během svého působení v úřadu prezidenta, je urychlení přístupových jednání s Evropskou unií a zlepšení vztahů se Srbskem. Proti tomuto kroku vystoupil Dukanović a varoval před velkosrbským nacionalismem (Hosenseidlová 2023). Milatović podporoval vyhlášení nezávislosti a nyní podporuje vstup do EU. Na druhou stranu je mu vyčítána náklonost k Srbské pravoslavné církvi a obecně pokus o narovnání vztahů se Srbskem, tudíž zde nelze hovořit o jasně prozápadně orientovaném politikovi.

3.4 Náboženství

Tato podkapitola se zaměří na náboženství a jeho vliv na politiku. V zemi působí Srbská ortodoxní církev, která má vazby přímo na Srbsko. To se snaží skrze ní ovlivňovat černohorskou politickou scénu. Spory s touto církví má Černá Hora již dlouhodobě. Nicméně vyvrcholily v roce 2019, kdy se začal projednávat kontroverzní zákon o náboženství (Dordević 2020).

Za posledních pár desítek let byly vztahy mezi Černou Horou a Srbskem pošramoceny kvůli náboženským sporům. Ohledně náboženství se jedná o spor mezi členy Černohorské ortodoxní církve (MOC) a členy Srbské ortodoxní církve (Dordević 2021). Jak již bylo nastíněno v předchozí podkapitole, tak Srbská ortodoxní církev (SOC) se snaží ovlivňovat politiku skrze prosrbské politické strany, kdy vyzývá své stoupence, aby právě jim daly hlasy a změnili tím zahraniční směřování Černé Hory. Černohorská ortodoxní církev vznikla v roce

1993, kdy se odtrhla od SOC. Nicméně MOC existovala již dříve, a to až do roku 1918, kdy se Černá Hora připojila ke Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Proto se ona sama považuje za právoplatnou a jedinou nezávislou církev v Černé Hoře. Nicméně MOC není kanonicky uznána od Ortodoxní křesťanské církve⁴. Podle dat z roku 2009 pod sebou MOC shlukuje kolem 30 % věřících. Tyto dvě církve se přou o jednotlivé kostely, kláštery a ostatní nemovitosti (Dordević 2021). Zde se dostáváme k jádru problému. V roce 2015 byl náboženský zákon prvně předložen. Byl nicméně rychle stažen poté, co ho kritizovala a nesouhlasila s ním Benátská komise (Dordević 2020). Benátská komise, celým názvem Evropská komise pro demokracii skrze zákon, je poradní orgán Rady Evropy pro ústavní záležitosti. Hlavní role Benátské komise spočívá v poskytování právních rad členským státům EU. Potencionálně pomáhá kandidátským státům, které chtějí uvést své právní a institucionální struktury do souladu s evropskými standardy v oblasti demokracie, lidských práv a právního státu (Rada Evropy nedatováno).

V roce 2019 tehdejší černohorská vláda v čele s DPS předložila novou verzi tohoto náboženského zákona. Tuto verzi posvětila i Benátská komise, nicméně doporučila před schválením zákona tuto verzi projednat s náboženskými komunitami, především se SOC. Nejkontroverznějším ustanovením zákona je, že jakýkoliv majetek v držení náboženské skupiny bude znárodněn, pokud neexistuje záznam o vlastnictví před rokem 1918, tedy rokem, kdy se Černá Hora připojila do Království, a kdy zanikla MOC (Dordević 2020).

Reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Toto ustanovení se okamžitě dostalo pod kritiku Srbské ortodoxní církve a také Srbska. Vyostřené reakce byly i na půdě parlamentu, kdy poslanci opozice během parlamentního jednání házeli na poslance vládoucí DPS lahve a snažili se jim přestříhnout dráty od mikrofonů, aby nemohli mluvit. Nakonec musela zasahovat policie. Na protest vyšli i lidé do ulic, kdy se jejich počet odhaduje na 60 000. Tyto protesty byly organizovány SOC. Srbské ortodoxní církvi především vadilo, že by přišla o svoje majetky, které

⁴ Stejně tak není uznána například Ukrajinská ortodoxní církev, které byla přislíbena nezávislost na Ruské ortodoxní církvi, a to od roku 2019. Právě SOC ji do nynější doby neuznala.

vlastnila, a za které by musela poté nově platit nájem (Dordević 2020). Dá se předpokládat, že tyto nájem budou vysoké, aby nakonec duchovní představitelé SOC museli budovy opustit. Díky tomuto by mohla Černá Hora snížit vliv SOC v zemi, jelikož by neměli místa, kde by se věřící Srbské ortodoxní církve, především Srbové žijící v Černé Hoře, mohli scházet, a kde by SOC mohla šířit prosrbskou propagandu a upevňovat si svoji moc. Zákon byl nakonec, i přes protesty a obstrukce v parlamentu, v prosinci roku 2020 přijat (Dordević 2020).

Jak můžeme z této podkapitoly vyčíst, tak lze pozorovat, jak Srbská ortodoxní církev měla v Černé Hoře moc po dlouhou dobu. Tu se snaží Černá Hora omezit skrze náboženský zákon s čímž samozřejmě nesouhlasí. Pro další směřování Černé Hory směrem k EU je důležité, aby byl vliv SOC omezen, jelikož se tato náboženská komunita snaží neustále ovlivňovat politiku a zahraniční směřování Černé Hory. Raději by preferovali prosrbskou a proruskou orientaci než tu proevropskou.

3.5 Vztah mezi Černou Horou a EU

Žádost o členství v EU byla podána Černou Horou v roce 2008. Rada na svém zasedání v roce 2009 požádala Komisi o předložení stanoviska, které bylo nakonec pozitivní. Proto byl Černé Hoře udělen v roce 2010 status kandidátské země. Rada také o dva roky později rozhodla o zahájení přístupových jednání, které následně potvrdila Evropská rada. Po zahájení přístupových kritérií se EU a Černá Hora zaměřili na 35 důležitých oblastí politiky, které se nazývají kapitoly a většinou se jednání ohledně kapitol koná na ministerské úrovni. K jednání bylo otevřeno 33 kapitol, přičemž 3 kapitoly byly již předběžně uzavřeny (Evropská rada 2024).

Vztah politiků Evropské unie k Černé Hoře můžeme hodnotit jako kladný. V roce 2023, kdy Rada přijala zatím poslední aktuální závěry hodnotí celkový pokrok Černé Hory jako pozitivní. Především se jedná o silné oživení ekonomiky, stabilní růst a soulad se zahraniční a bezpečnostní politikou EU. Zároveň ale

podotkla, že nejvyšší prioritou dalšího pokroku je splnění prozatímních kritérií právního státu. V této souvislosti musí dojít k důležitým reformám v oblasti fungování hlavních soudních orgánů. Do té doby nebudou uzavřeny další kapitoly. Důraz ze strany Rady je taky kladen na boj s korupcí a organizovanou trestnou činností (Evropská rada 2024).

Vztah politiků Černé Hory k Evropské unii také lze hodnotit jako pozitivní. Když Černá Hora vyhlásila v roce 2006 nezávislost, tak doufala v rychlé přijetí do EU. Nicméně kvůli absenci politické vůle v EU jsou přístupová jednání zdlouhavá. Problém je nicméně i na straně Černé Hory, která za posledních pár let prodělala několik politických krizí a od roku 2020 do roku 2023 neměla stálou vládu (Kobezsko 2022). Tyto přetrvávající politické krize a nedostatek reforem v oblasti soudnictví⁵ a právního státu způsobily, že dosud byly uzavřeny předběžně jen 3 kapitoly. Konkrétně to jsou kapitoly týkající se vědy a výzkumu, vzdělávání a kultury a na závěr kapitola ohledně vnějších vztahů. Nicméně i přes zdlouhavé a obtížné jednání ohledně vstupu do EU si vláda v Podgorici zachovala proevropskou rétoriku a samotný vstup Černé Hory do EU podporuje 75 % občanů (Kobezsko 2022).

4 Právní stát a další problémy Černé Hory

Tato kapitola se bude věnovat problémům, které Černé Hoře překážejí ve vstupu do Evropské unie. Jsou to problémy, které je nutné vyřešit, aby byla naplněna kodaňská kritéria. Konkrétně se jedná o otázky, zda se v Černé Hoře dodržuje princip demokracie a svobodných a rovných voleb. Dodržování právního státu, kdy se především jedná o kritiku ze strany EU ohledně nefungování nezávislého soudnictví. Dále se jedná o míru korupce ve státě a v neposlední řadě se tato kapitola zaměří na míru kriminality. Zaměří se taktéž na demografické složení obyvatelstva Černé Hory, jelikož tento aspekt může hrát důležitou roli při

⁵ Konkrétně se jedná o kapitolu 23 a 24.

volbách a následném složení politických stran v parlamentu, které určují další směřování Černé Hory v oblasti zahraniční politiky. Značný hlas má totiž srbská menšina, která volí spíše prosrbské a antisystémové strany, které poté mohou potencionálně tvořit překážku Černé Hoře ve vstupu do EU.

Jedná se o velmi důležitá témata, která sehrávají během přístupových jednání zásadní roli. Především kvůli vnitřnímu a dynamickému politickému vývoji v Černé Hoře, zatím zůstává Černá Hora mimo EU. Mnoho členských států je také unaveno a nespokojeno s přijímáním nových členů a rozšiřováním EU. V Paříži a dalších evropských hlavních městech panuje obecný názor, že poslední přírůstky do EU nebyly připraveny na přijetí, a to především kvůli korupci a problémům s právním státem. Ostatní dřívější žadatelé, jako Rumunsko a Bulharsko, byli přijati do EU, přestože bylo sporné, zda splňují kodaňská kritéria z hlediska ekonomických reforem a lidských práv. Tyto země byly přijaty, jelikož tehdy panovala jiná politická vůle uvnitř EU ohledně rozšiřování než nyní. Nyní se však toto rozšiřování zpomalilo, až prakticky zastavilo (American Security Project 2022).

4.1 Demografie Černé Hory

Černá Hora měla v půlce roku 2021 celkem 619 211 obyvatel (Evropská komise 2023). Z tohoto celkové počtu tvoří Černohorci 45 % a Srbové 28,7 %. Zbytek populace je pak tvořen Bosňany s 12 % zastoupením a Albánci s necelým 5 % zastoupením. Důležité je nicméně zmínit, že oficiálním jazykem je sice černohorština, ale dominantní je srbština, kterou mluví 42,9 % obyvatel. Černohorštinou hovoří 37 % obyvatel (CIA 2023). To poukazuje na fakt, že srbské kulturní vlivy jsou v zemi stále přítomné, ať už se jedná o jazyk, literaturu nebo náboženství.

Nejdříve se budu věnovat volbám parlamentním, které jsou důležité. Státní zřízení Černé Hory je parlamentní demokracie, tudíž parlament má větší pravomoc rozhodovat o dalším směřování země než prezident. Zvolení parlamentu vychází

od lidí, kteří se účastní voleb, kde odevzdávají svůj hlas kandidátům a politickým stranám. Právě zde začíná možný potenciální vliv, který poté ovlivní celé složení parlamentu.

Konkrétně rozeberu poslední dvoje parlamentní volby v roce 2020 a 2023. Ty byly totiž klíčové, jelikož ukončily dlouholetou vládu DPS a jejích koaličních partnerů. Na základě dat, která byla zanalyzována ze sčítání lidu z roku 2011⁶, lze pozorovat početní nárůst obyvatel, kteří mají srbskou národnost. V roce 1948 podíl Srbů mezi Černohorci tvořil pouze 1,8 %, zatímco dnes je to kolem 29 % (Dordević 2021). Otázka zní, zda se to projevilo ve volbách do parlamentu. Zde lze jednoduše odpovědět, že se hlasy srbské menšiny do voleb nikterak zásadně nepromítly z několika důvodů. Jedním z nich je ten, že prosrbská opozice oproti straně DPS je roztržštěná a nejednotná. Ve volbách v roce 2020 sice byla rekordní účast, a to až 68,9 %, nicméně to právě napomohlo tomu, že se poté opozice, ať už prosrbská nebo ne, kvůli své nejednotě a rozmanitosti nedokázala sjednotit a sestavit vládu (Europe Elects 2023). To mělo za následek politickou krizi, která trvala až do předčasných voleb v roce 2023. Ve volbách v roce 2020 byly 2 hlavní prosrbské koalice.

První byla Pro budoucnost Černé Hory (FFM). Získala 27 poslaneckých křesel z celkového počtu 81. Tato koalice vyznává pravicové ideje a skládala se z 11 politických stran. Zastávala postoje proti NATO a naopak kladné postoje k Srbsku (Utjesinovic 2020). Členy této koalice byly kontroverzní politické postavy. Jedna z nich je například Marko Milačić, zakladatel a lídr populistické pravicové strany, který vedl kampaň proti vstupu Černé Hory do NATO. Především je známý tím, že páčil vlajky NATO na veřejných prostranstvích. Tato koalice také dostala podporu od Srbské ortodoxní církve, která vyzvala všechny Srby žijící v Černé Hoře, aby volili právě tuto koalici (Utjesinovic 2020).

⁶ Sčítání lidu z roku 2011 je poslední, které je dostupné. Žádný nový průzkum od té doby neproběhl a nelze tudíž pracovat s novějšími daty.

Druhá koalice se nazývala Mír je náš národ (PON). Získala celkem 10 křesel v parlamentu a skládala se ze 4 politických uskupení. Sice nejsou proti NATO jako koalice FFM, přesto spíše cílí na srbské voliče. Jejich hlavním tématem před volbami bylo zahraničněpolitické směřování Černé Hory, které chtěli vést spíše na východ směr Srbsko a Ruská federace (Utjesinovic 2020).

Právě přílišná fragmentace opozice způsobila, že nebyla schopna sestavit po volbách v roce 2020 vládu, která by získala důvěru. Jejich vítězství nad DPS bylo těsné a spojoval je pouze cíl porazit DPS. Opozice se jinak skládala ze tří koalic⁷, které zahrnovaly více než tucet politických stran. Jejich politické spektrum šlo od extrémní pravice, srbských nacionalistů, až po centristické a levicové strany (The London School of Economics and Political Science 2020). Nicméně pro další možnou budoucí spolupráci mezi EU a Černou Horou bylo dobře, že se koalicím nepodařilo sestavit vládu a došlo k politické krizi. Jelikož proevropská DPS by nebyla již u moci, tak by mohla nastat situace, kdy by vládnoucí koalice mohly obrátit zahraniční směřování Černé Hory. Došlo by ke zdržování a k blokování přístupových jednání a otočení orientace v zahraniční politice směrem na Srbsko a Ruskou federaci. To by zastavilo proces integrace Černé Hory do EU.

Po sérii opakovaných pokusů o složení vlády a pokusů o získání důvěry v parlamentu, které nebyly úspěšné, došlo k vyhlášení předčasných voleb. Ty se konaly v roce 2023. Volební účast byla 42.2 % (Europe Elects 2023). Lze pozorovat značný pokles v účasti, která byla způsobena častými volbami, kdy se jen pár měsíců před parlamentními volbami konaly volby prezidentské. Další důvod je, že voliči jsou již unaveni z tolika voleb, které nepřinášejí žádnou změnu na domácí politické scéně (Euronews 2023). Tyto volby vyhrálo proevropské hnutí PES! Prosrbská koalice FFM skončila až na třetím místě a získala 13 poslaneckých křesel (Dinić 2023). Zde můžeme pozorovat pokles získaných křesel ve prospěch FFM. Tato skutečnost se přičítá tomu, že v roce 2020 se volby spíše zaměřovaly na další zahraniční směřování Černé Hory, zatímco volby v roce 2023 se týkaly

⁷ Třetí koalicí byla centristicko levicová koalice Černé na bílém (BOW). Ta měla ideově spíše blízko k DPS a byla složena ze 3 politických stran.

především ekonomiky a životního standardu (Euronews 2023). Přes fakt, že FFM skončila až na třetím místě, tak se dostala do vlády. Aby získalo hnutí PES! většinu v parlamentu, složilo vládní koalici právě s FFM a dalšími malými stranami a v říjnu roku 2023 získaly důvěru. Premiér Spajić tvrdí, že by chtěl z Černé Hory udělat Švýcarsko Balkánu a Singapur Evropy, což poukazuje na neutrální postoj Černé Hory směrem k Evropské unii. Navzdory předchozím doporučením od představitelů EU, že by se měl Spajić vyvarovat zapojování politických skupin, které jsou proti NATO a proti EU, tak nejvyšší představitelka Evropské komise Ursula von der Leyen řekla Spajićovi, že by měl prosazovat integrační proces Černé Hory do EU (Euronews 2023).

Z výše popsané problematiky lze vyčíst, že srbské vlivy na zahraniční směřování Černé Hory působí neustále. Nicméně prosrbské politické koalice vždy získávaly ve volbách něco kolem 10 až 15 % hlasů, a tudíž neměly žádný reálný vliv, aby změnily, zda se bude Černá Hora orientovat spíše na Západ nebo na Východ. Situace se změnila až po posledních volbách v roce 2023, kdy prosrbská koalice FFM dostala možnost se podílet na vládě a této příležitosti se chopila. Pozitivním faktem ale zůstává, že jejich zastoupení v parlamentu je vůči proevropské straně PES!, která je do vlády pozvala, v menšině. To má za následek, že si FFM nemůže diktovat, aby se Černá Hora svým směřováním otočila spíše na Východ. Zároveň ale PES! nemůže ignorovat svého koaličního partnera, a proto můžeme nyní pozorovat, že postoj Černé Hory k EU je spíše neutrální. To zdržuje další jednání v přístupových kritériích a potencionální vstup Černé Hory do EU to pouze oddaluje.

4.2 Demokracie

Dodržování demokratických principů je jedním z klíčových požadavků, které musí stát dodržovat, aby mohl být přijat do Evropské unie, jelikož tento aspekt spadá mezi základní evropské hodnoty. Budu především pracovat se zprávou Evropské komise ohledně situace v Černé Hoře za rok 2023. Podkapitola se bude věnovat dodržování demokratických principů voleb, nezávislosti médií a bezpečí novinářů.

Nejdříve se zaměřím na dodržování demokratických principů u voleb. Černá Hora trpí polarizací a rozděleností společnosti. To se projevilo napjatou a konfrontační náladou i mezi politiky, kteří byli ochotni za poslední roky eskalovat politickou krizi, jen aby dosáhli krátkodobých stranických zisků. To vedlo k blokaci politického systému v zemi a k ustanovení úřednické vlády, která vládla do roku 2023. Nicméně tato vláda postrádala legitimitu. To se v celkovém důsledku projevilo tím, že nebyly přijaty další reformy, které by nasměrovaly Černou Horu blíže k členství v EU (Evropská komise 2023: 10). Volby v Černé Hoře sledovala OSCE/ODIHR⁸, která měla dohlížet a posuzovat demokratičnost voleb. V zemi působí Státní volební komise (SEC), která zajišťuje volby. I přes absenci reforem provedla SEC zlepšení v oblastech své kompetence a transparentnosti své práce. Nicméně politizace SEC brání v plnění její role nezávislého volebního správního orgánu (Evropská komise 2023: 9).

První se konaly prezidentské volby v březnu roku 2023. Prezidentské volby jsou v Černé Hoře dvoukolové jako v České republice. Ještě před začátkem prvního kola zamítla SEC nominaci jednoho z prezidentských kandidátů kvůli pochybným informacím ohledně jeho občanství. Po podání žaloby ze strany kandidáta proti SEC nakonec rozhodla Agentura pro ochranu osobních dat a volného přístupu ve prospěch kandidáta. Navíc dodala, že SEC jednala proti jeho mandátu. Ukázalo se, že údajně inkrimující dokumenty ohledně občanství kandidáta byly dodány SEC od Srbské státní volební komise (Evropská komise:

⁸ Úřad pro demokratické instituce a lidská práva a Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

11). Zde můžeme pozorovat, jak se Srbsko snaží ovlivňovat volby, tak jako Srbská ortodoxní církev. Navíc tito dva aktéři mají k sobě velmi blízko, co se týče vzájemného vztahu. Celkově se zajistila transparentnost SEC, ale neumožňovala pozorovatelům ověřovat podpisy a nárokovat si osobní ochranu údajů. Co ještě OSCE/ODIHR kritizuje je to, že některé volební místnosti nebyly přístupné pro lidi s handicapem. Dále to je nízké zastoupení žen ve volebních komisích, polarizace médií podél politického spektra a zranitelnost médií vůči vlivu z firemních a politických řad a jejich zájmů.

V červnu roku 2023 se následně konaly parlamentní volby. Tyto volby hodnotí OSCE/ODIHR pozitivně. Byly dobře zorganizované, přestože na pozadí probíhala politická krize. Pozitivně je také hodnoceno, že nová černohorská vláda je ochotná a schopná pokračovat v reformách souvisejících s Evropskou unií (Evropská komise 2023: 12).

Důležitým znakem v demokratických státech je i to, jakou svobodu projevu mají média. Reportéři bez hranic zařadili Černou Horu na 104. místo ze 180 posuzovaných zemí v rámci Světového indexu svobody tisku pro rok 2021. Mediální prostředí si neustále zachovává vysokou míru polarizace. Ve vedení celostátní veřejnoprávní stanice RTCG došlo k výměně, jelikož televize byla spojována s dříve vládnoucí stranou DPS. Na základě výměny vedení někteří editoři a žurnalisté odešli do Gradska TV, nově vzniklé veřejnoprávní televize, která byla založena v hlavním městě Podgorica. Ukazuje se, že tato televize nahradila RTCG a má vazby na DPS. V zemi existují také dvě soukromé televize. Jsou jimi ADRIA a PRVA TV a obě mají vazby na srbskou vládu a prosrbskou koalici Demokratické fronty v Černé Hoře (Freedom House 2023). Tyto informace ukazují, že v Černé Hoře nenajdeme téměř žádná větší nezávislá média. Na jedné straně jsou média, které jsou pro DPS, a na druhé straně poté média prosrbská. Výjimkou by se mohla stát RTCG, ve které došlo ke změně vedení, a má tudíž tendenci se stát nezávislou a objektivní stanicí.

V roce 2021 došlo k 25 verbálním a fyzickým útokům na novináře, kteří pracují pro černohorská média. Útoky nastaly poté, co došlo k polarizaci společnosti v Černé Hoře po volbách v roce 2020. Nejméně dva útoky souvisely s kriminálními strukturami a informováním o organizovaném zločinu. Na základě těchto útoků černohorský parlament přijal změny v trestním zákoníku. Tyto změny zavedly lepší ochranu novinářů a popisují konkrétní delikty, které byly spáchané na novináře v souvislosti s výkonem jejich práce. Rovněž byly zavedeny přísnější tresty za bránění šíření veřejných informací prostřednictvím sdělovacích prostředků. Navíc trest je přísnější, pokud pachatel je veřejná osoba (Freedom House 2023).

Za útoky na novináře většinou stojí gangy a kriminální živly. Iniciativa na ochranu novinářů šla především od politické strany Pravá Černá Hora, jejímž předsedou je bývalý novinář. K přijetí tohoto zákona přistoupila Černá Hora i proto, že dostala varování od Komise. Ta jí vyčítala nedostatečný legislativní postup při ochraně novinářů, což mělo za následek rostoucí počet útoků. Podle zprávy ministerstva zahraničí USA většina útoků směřovala na nezávislé novináře nebo novináře podporující opozici, což poté vyvolává otázku, kdo opravdu za těmito útoky stojí (Kajosevic 2021).

Lze říci, že novináři v Černé Hoře se nacházejí v relativním nebezpečí kvůli jejich povolání. Jistým pokrokem jsou přísnější tresty za útoky na novináře, které Černá Hora zavádí v rámci přiblížení se evropským standardům, kdy by novináři měli být v bezpečí a média by měla informovat pravdivě a objektivně.

4.3 Lidská práva

Dodržování lidských práv patří mezi základní evropské principy moderní společnosti, na kterých si Evropská unie zakládá. Jsou jedním z prvků, na kterých EU staví spolu s demokracií, právním státem a svobodou a rovností. Evropská unie se k tomuto závazku přihlásila v Listině základních lidských práv EU. Ta zaručuje práva občanů EU. Listina stanovuje základní práva, která jsou závazná pro

instituce a orgány EU. Listina se také vztahuje na národní vlády (Evropská unie nedatováno). Z tohoto důvodu je důležité, aby se lidská práva v kandidátské zemi dodržovala. Tato podkapitola se bude věnovat právě stavu lidských práv v Černé Hoře.

Zpočátku nutno zmínit, že legislativní a institucionální rámec v Černé Hoře je z velké části v souladu s příslušnými evropskými standardy. Nicméně kvůli polarizaci společnosti a politické scény dochází ke zranitelnosti některých skupin. Jedná se především o Romy, Egypťany, osoby se zdravotním postižením a osoby LGBTI. Ti jsou v rámci rozdělení společnosti vystaveni diskriminaci, nenávistným projevům a zločinům z nenávisti (Delegace Evropské unie pro Černou Horu 2023).

Lze pozorovat v Černé Hoře veřejné útoky proti ženám, především misogynního rázu. Tohoto jednání se dopouštějí i úřední osoby (Amnesty International 2023). Taktéž dochází k genderově podmíněným útokům, násilí na dětech a násilí obecně. Černá Hora v tomto ohledu musí zlepšit svůj právní a institucionální rámec, aby zvýšila ochranu proti domácímu násilí, diskriminaci a trestným činům z nenávisti. Na druhou stranu EU hodnotí pozitivně kroky Černé Hory k ochraně žurnalistů a ostatních pracovníků v médiích. V roce 2022 došlo k politickému závazku ze stran černoehorských úřadů, želepší ochranu minoritních skupin. K tomuto slibu došlo, aby Černá Hora mohla dále postoupit v přístupových jednáních s EU, kterého se snaží dosáhnout skrze reformy. Nicméně až do voleb v roce 2023 byla politická scéna polarizovaná a chybělo aktivní zapojení politických stran k nalezení společného konsensu. (Delegace Evropské unie pro Černou Horu 2023).

Volební kampaně jsou často vyhrocené a dochází v nich k osobním slovním útokům, které pak přispívají k napjaté atmosféře a polarizování společnosti. To má za následek fyzické útoky na členy volební komise a na samotné politiky. Ke zlepšení situace nepřispívá ani hluboká politická krize, kterou Černá Hora dříve trpěla. V jejím důsledku se polarizace společnosti jen prohloubila. Během voleb poté docházelo ke kupování si hlasů (Andelković 2017).

Když následně občané vidí toto chování politiků a dalších veřejných činitelů, tak zde není tendence ke zlepšení situace a jejich slovními útoky se naopak motivují a podněcují je k tomuto agresivnímu typu chování.

Dalším sporným bodem v otázce dodržování lidských práv je mučení a přílišné používání násilí ze strany policie a úřadů. Černá Hora ratifikovala Evropskou úmluvu o lidských právech a další podobné praktiky jsou zakázány také černohorským právem. Nicméně vyšly najevo zprávy o tom, že policie mučila podezřelé. Navíc dochází i k bití vězňů ve věznici a detenčních centrech. V reakci na to černohorské úřady začaly stíhat a soudit některé policisty a dozorce vězeňské služby. Ti byli obviněni z překračování pravomocí. Soudní jednání se ale táhne a dochází ke zdržování. Pokud se už dostane na vynesení rozsudku, většinou jsou tresty mírné. Podle věrohodných zdrojů mělo jít především o mučení s cílem způsobit fyzickou nebo duševní bolest a utrpení. Podle místních nevládních organizací způsobuje korupce, nedostatek transparentnosti, nedostatečná kapacita úřadů a politický vliv na státní zástupce a úředníky, že dochází většinou k beztrestnosti pro pachatele. Vládní orgány se snaží dosáhnout řešení v tomto problému ohledně špatného zacházení s vězni a podezřelými. Jde nicméně především spíše jen o ústní vyjádření než o konkrétní činy. Uvedly například, že by státní zástupci měli provádět důkladnější a rychlejší vyšetřování případů. Jako další důvod, proč k tomuto mučení dochází, orgány uvedly, že je nedostatek policistů, tudíž policejní a vězeňský sbor nemůže projít očistou (U.S. Department of State 2022).

Můžeme pozorovat, že v otázce dodržování lidských práv musí Černá Hora provést ještě plno reforem. Zároveň ale lze vyzorovat, že jistý druh reformy probíhá, jelikož opravdu země stojí o další posun v přístupových jednáních směrem k EU. Od nové vlády existuje politická vůle k odhalování a

stíhání všech nezákonných kroků minulých vlád. Stejně tak lze pozorovat snahy o potlačení klientelismu a nepotismu⁹ v zemi (Mumin 2021).

4.4 Soudnictví

Tato podkapitola se bude věnovat fungování právního státu v Černé Hoře, konkrétně soudnictví. Opět se jedná o jeden z aspektů, na kterém si Evropská unie zakládá a je důležité toto kritérium splňovat, aby mohl být kandidátský stát přijat do EU. Podle Thomase Hagleitnera, vedoucího oddělení Evropské komise pro Černou Horu, je právní stát zásadním prvkem procesu přistoupení k EU, který určuje celkové tempo jednání o přistoupení Černé Hory do EU (Delegace EU pro Černou Horu 2021).

Co vlastně znamená právní stát? V právním státě se musí veřejné pravomoci vykonávat v mezích stanovených zákonem. Pojem právního státu zahrnuje transparentní, odpovědný, demokratický a pluralitní proces tvorby právních předpisů, účinnou soudní ochranu nezávislých a nestranných soudů, včetně přístupu ke spravedlnosti a rozdělení pravomocí. Právní stát brání svévolnému využívání moci ze strany vlády a zaručuje občanskou svobodu (Evropská rada nedatováno).

Podle zprávy Evropské komise z roku 2023 je Černá Hora částečně připravena ke přijetí evropských standardů a práva EU. Nicméně v oblasti spravedlnosti nedošlo k žádnému pokroku v podobě reform. Soudní systém je nadále oslaben a čelí hluboké institucionální krizi (Evropská komise 2023: 21). V roce 2023 došlo ke jmenování tří soudců Ústavního soudu, čímž se obnovil minimální počet soudců, aby mohl soud vynášet rozhodnutí. To ukončilo blokádu soudu, která trvala od září 2022 až do února roku 2023. Během tohoto období nemohl soud vynášet žádné rozsudky ohledně dodatků k Ústavě. To mělo za následek oportunistické chování politiků, do kterého musela výjimečně zasáhnout

⁹ Klientelismus znamená vztah mezi závislými klienty a jejich patrony (Keller 2017). Nepotismus znamená dosazování příbuzných osob do vysoce postavených míst.

Benátská komise místo Ústavního soudu. Ta měla za úkol posoudit a přezkoumat návrhy změn v zákoně o prezidentovi. Parlament ještě musí jmenovat sedmého (posledního) soudce, aby soud fungoval v souladu s Ústavou (Evropská komise 2023: 22). Tato necelistvost Ústavního soudu měla za následek slabé vedení a špatné plánování, což podryvá legitimitu nejvyšší soudní instituce.

Soudnictví ještě musí být upraveno v souladu s právem EU a evropskými standardy, a to společně s již existujícími doporučeními Evropské komise a Benátské komise. Tato doporučení jsou důležitá, jelikož zajistí fungování, nestrannost a nezávislost soudnictví a státního zastupitelství. Zlepšení vyžaduje i efektivita soudnictví. To vše musí být dokázáno, že je v souladu s evropským právem, a teprve pak se může postoupit dál v přístupových jednáních (Evropská komise 2023: 21). Přesto, že Komise zdůrazňuje, jak je posílení právního státu předpokladem k uzavření některých kapitol, tak Černá Hora doposud neprovedla dostatečné reformy k naplnění tohoto požadavku. (Mumin 2021). Zda se nová černohorská vláda ujme tohoto úkolu, aby zlepšila roli soudnictví ve státě, je otázkou a na případné změny se musí počkat.

4.5 Korupce

Černá Hora v roce 2023 získala na stobodové ose korupce, kde sto bodů značí nulovou korupci v zemi, celkem 46 bodů. Pro srovnání Česká republika měla celkem 57 bodů (Transparency International 2023). Samotný index je složeným ukazatelem, který zahrnuje, údaje jako je uplácení veřejných činitelů, provize při zadávání veřejných zakázek, zpronevěra státních prostředků a účinnost protikorupčního úsilí vlád (McEvoy 2024).

Podle Evropské komise byl učiněn ze strany Černé Hory jistý, ale omezený postup v boji proti korupci. Korupce, včetně korupce na vysokých místech ve státě, nadále zůstává problémem. Černá Hora nedostatečně aktualizovala svůj legislativní a strategický rámec pro prevenci a boj proti korupci. Pozitivně je nicméně hodnocena práce Úřadu pro boj s korupcí (ACA). ACA je hlavní

černohorskou institucí pro podporu integrity a prevenci korupce a spolupracuje s veřejnými orgány, včetně Státního zastupitelství Černé Hory a Státního kontrolního úřadu. Především je tento úřad kladně hodnocen za svou nezávislost, odpovědnost, nestrannost a proaktivní přístup. Nicméně aby Černá Hora vyhověla požadavkům Komise, musí zlepšit kapacitu a pracovní metody tohoto úřadu a zajistit jeho finanční nezávislost. Dále také musí dojít ke zlepšení legislativy a zákona o kontrole politických subjektů a volebních kampaní. Sice procesy spojené se změnou tohoto zákona začaly, ale na přijetí reformy se stále čeká a není zde politická vůle něco měnit v tomto ohledu. Navíc ACA musí čelit vnějším tlakům. V roce 2022 někteří poslanci navrhli, aby byl tento úřad zrušen, a nařkli ho z nedodržování nestrannosti a zaujatého přístupu. Tento návrh ale neprošel a ACA funguje dodnes. Postupy veřejných zakázek ACA kontroluje na základě zpráv od oznamovatelů souvisejících vládních orgánů.

Černá Hora dosáhla v roce 2022 zlomu ve vyšetřování některých případů korupce na nejvyšší úrovni. Za to se zasloužil i Úřad speciální prokuratury, který jednal pohotově v jednotlivých případech. Tato vyšetřování ukázala, že korupce sahá do státních struktur a nejvyšší úrovně soudnictví a složek vymáhajících právo. Evropská komise také doporučila Černé Hoře, aby zlepšila záznamy o vyšetřování, stíhání a konečných rozsudcích. Ve finální zprávě Komise hodnotila negativně postup, který udělala Černá Hora za poslední rok, jelikož se téměř nic nezměnilo (Evropská komise 2023: 31 – 34).

Hlavním předmětem kritiky ze strany Komise je způsob volby státního zastupitelství, které má zastupovat stát v přípravě trestního řízení a navrhuje výši trestu pro protistranu, aby ochránilo stát. To může být zvoleno prostou většinou v poslanecké sněmovně, a to díky zákonu, který byl přijat v roce 2021, tedy v době hluboké politické krize. Normální způsob volby byl dříve dvoutřetinovou většinou, pro kterou se hůře shání politická podpora a shoda než pro nadpoloviční většinu. Státní zastupitelství poté volí zvláštního státního zastupitele, který disponuje jistou speciální mocí (Mumin 2021). Tento způsob volby nemůže zajistit nestrannost státního zastupitelství a může docházet ke korupci, což v případě této instituce je

závažný problém, jelikož může následně docházet k ovlivňování případů, které mohou souviset právě s korupcí. Případná korupce a nedodržování nezávislosti státního zastupitelství také navíc porušuje princip právního státu.

Z této podkapitoly můžeme vyzorovat, že co se týče boje s korupcí, Černá Hora v tomto segmentu plnění kodaňských kritérií zaostává. V zemi chybí politická vůle na změnu a navíc orgány, které slouží v boji proti korupci, jsou častokrát pod vnějším tlakem osob, které jsou do korupce zapojeny. I přes připomínky od Komise se v Černé Hoře za poslední roky v rámci boje proti korupci toho moc nezměnilo.

4.6 Kriminalita

Tato podkapitola se zaměří na míru kriminality v Černé Hoře. Nejde tolik ani o jednotlivé násilné činy, jako je loupež nebo přepadení. Z tohoto hlediska je Černá Hora relativně bezpečným místem pro turisty z EU. Hlavní podstatou, která trápí celý region západního Balkánu, je organizovaný zločin. Prevence a boj proti organizovanému zločinu dostává v Černé Hoře vysokou prioritu v politické agendě, a to kvůli ohledu na budoucí možné přistoupení k EU. Zde je potřeba sladit standardy a postupy pro boj s organizovaným zločinem podle evropských norem (OSCE POLIS nedatováno).

Na začátek je nutno zmínit, že v obecných statistikách je index kriminality Černé Hory pro rok 2023 na hodnotě 39,83, kdy maximální možná hodnota je 76. Česká republika měla pro tentýž rok index kriminality na hodnotě 26.64 (NUMBEO 2023).

Podle EU problémem pro Černou Horu nadále zůstává mezinárodní pašování drog přes tuto zemi a konflikty mezi konkurenčními skupinami (Kajosevic 2022). Boj proti těmto druhům nelegální činnosti ztěžuje fakt, že zaostává digitalizace státu. To způsobuje obtíž při získávání dat, kdy i jednoduché kroky si žádají složité postupy a tím zpomalují boj proti nelegálním činnostem

(Evropská komise 2023: 56). Černá Hora v reakci vytvořila 4 speciální policejní jednotky, aby zlepšila efektivitu a proaktivitu. Tyto jednotky blízce spolupracují s Europolem. Jedná se o jednotky, které mají za úkol bojovat proti pašování drog, provádět finanční zpravodajství, bojovat proti organizovanému zločinu a bojovat proti závažné trestné činnosti. Ukázalo se, že tyto jednotky jsou efektivní a přinesly výsledek. Došlo ke zvýšení počtu případů, které byly uzavřeny nebo ve kterých bylo zahájeno trestní stíhání (Global Organized Crime Index 2023).

Jedním z hlavních problémů, které v oblasti kriminality trápí Černou Horu, je pašování tabáku. Černá Hora má dlouhé pobřeží s mnoha přístavy, které usnadňují pašování. Hlavním centrem pro pašování byl přístav Bar. V reakci na tento fakt celní správa zavedla v roce 2022 zákaz na skladování tabáku v přístavu Bar. To vedlo k zabavení bezprecedentního množství tabáku. Všechny zabavený kontraband nyní čeká ve skladech na zničení. Na druhou stranu v reakci na zavedení tohoto zákona došlo k mnoha zvláštním okolnostem. Například těsně před začátkem, kdy měl zákaz na skladování tabáku v přístavu Bar začít platit, došlo ke zmizení velkého množství cigaret ze skladů. Následně záhadně zmizela i loď a jedno nákladní vozidlo, které převážely tabák určený ke zničení. Tento převoz organizovala celní správa spolu s policií a tato kolona vezla tabák v hodnotě 10 milionů eur. Tento incident měl za následek obžalování 35 lidí včetně několika pracovníků přístavu Bar (Evropská komise 2023: 59 – 60). Tento fakt opět podává důkaz, že korupce v Černé Hoře zasahuje i do státní správy. Evropská unie doporučila Černé Hoře, aby vyvinula větší úsilí v boji proti pašování tabáku. To by mělo zahrnovat posílení kapacit všech zúčastněných institucí, posílení práce celého soudnictví (Evropská komise 2023: 60).

Dalším závažným problémem pro Černou Horu jsou drogy a jejich pašování přes území státu. Černá Hora je tranzitní zemí pro pašování v rámci balkánské cesty. Jedná se především o pašování heroinu, marihuany a kokainu. Především co se týká kokainu, Černá Hora je vstupním bodem této drogy ze zemí Latinské Ameriky, který poté dále putuje do zemí EU a do dalších států Balkánského poloostrova. Do tohoto pašování je zapojeno několik kriminálních

skupin, které mezi sebou válčí o nadvládu, což s sebou přináší násilí. Pašování a obchodování s kokainem v zemi umožňuje korupce mezi složkami, které mají za úkol vymáhat právo. Co se týče konzumace drog v Černé Hoře, ta se pohybuje v nízkých číslech a země slouží pouze jako tranzitní bod (Global Organized Crime Index 2023). Boji proti drogám nepomáhá ani fakt, že Černá Hora postrádá jakýkoliv strategický plán. Předchozí plán vypršel v roce 2020 a od té doby nebyl schválen nový. Navíc národní drogový informační systém nesplňuje plně standardy EU. To způsobuje, že strategické a regulační rámce nejsou v souladu s právem EU (Evropská komise 2023: 60).

Z této podkapitoly se lze dozvědět, že Černá Hora v boji proti kriminalitě zaostává. Především v oblasti v boje proti pašování tabáku a drog. Ke zlepšení situace nepomáhá ani fakt, že korupce v zemi, která zasahuje i do vyšších pater, jak je zmíněno v předchozí kapitole, ztěžuje účinné vymáhání práva na osobách, které se podílely na trestné činnosti. Evropská unie pozorně monitoruje tento přetrvávající problém a snaží se radit Černé Hoře, jak dále postupovat, aby mohla splnit v budoucnu kodaňská kritéria a přiblížit se evropským standardům.

5 Ekonomika

Tato kapitola se zaměří na ekonomickou situaci v Černé Hoře. Jedná se opět o téma, které je důležité jak pro Černou Horu, tak i pro EU. Mezi jedno z kodaňských kritérií patří fungující tržní hospodářství a schopnost vypořádat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v rámci EU (Úřad pro publikace Evropské unie 2021). Součástí tohoto kritéria je i přijetí maastrichtského konvergenčního kritéria. Toto kritérium bylo přijato EU v roce 1993 a musí ho splňovat každý členský a kandidátský stát, aby byl v budoucnu připraven přijmout společnou měnu euro. Díky plynulé integraci do měnového režimu nevznikne nestabilita pro danou zemi a pro eurozónu. Hodnocení konvergenčních kritérií provádí Evropská komise a Evropská centrální banka (Ministerstvo financí ČR 2013). Jsou stanovena celkem čtyři hospodářská kritéria. Je zde zahrnuta cenová stabilita, kdy

míra inflace nesmí přesáhnout hodnotu o 1,5 procentního bodu vyšší, než jaká je míra inflace u tří členských států, které dosahují nejlepších výsledků. Dále to je udržování zdravých a udržitelných financí, stabilita směnného kurzu ERM II a dlouhodobé úrokové sazby (Evropská rada 2023).

Černá Hora se v posledních letech potýká s rychle rostoucím státním dluhem, čímž nesplňuje konvergenční kritéria. To může zpomalit její potenciální vstup do EU.

Dále se tato kapitola zaměří na problematiku používání eura jako oficiálního platidla v Černé Hoře. Poté se kapitola zaměří na turistický ruch Černé Hory, která na něm finančně vydělává a zlepšuje její ekonomickou situaci. V poslední řadě se kapitola zaměří na dotace od EU, čímž si Evropská unie staví Černou Horu na svoji stranu, a jaké potenciální ekonomické výhody může členství v EU přinést pro Černou Horu.

5.1 Státní dluh

Začnu nejdříve asi tím nejdůležitějším, čímž je rostoucí státní dluh Černé Hory. Jak jsem již nastínil výše, tak mít zdravé a udržitelné finance je jedno z konvergenčních kritérií, které je nutné splnit pro přijetí do EU. Za poslední roky státní dluh nepřetržitě rostl. Svého vrcholu dosáhl v roce 2020, kdy byl ve výši 107 % HDP, což bylo způsobeno jednak globální pandemií a útlumem cestovního ruchu, ale také neustálým zadlužováním vůči čínským investorům, kvůli stavbě dálnice, které se budu věnovat později. V roce 2022 došlo k poklesu státního dluhu na 62 % HDP, což bylo díky postpandemickému oživení turismu. Nicméně se dá očekávat, že zadlužení Černé Hory v příštích letech opět poroste kvůli politickým krokům vlády. Kvůli nim dochází k výpadkům státních příjmů. Situaci nepomohla ani inflace, která na svém vrcholu v roce 2022 činila přes 17 %. Nynější inflace se pohybuje kolem 4 %. Nicméně zákon Černé Hory stanovuje, že maximální zadlužení vůči HDP může být maximálně 60 %, což už v současnosti Černá Hora nesplňuje a do budoucna nejsou vyhlídky na dodržení tohoto zákona. Mezinárodní

měnový fond upozorňuje, že by měla Černá Hora dát do pořádku svoje finance, pokud chce svou měnovou politiku sjednotit s evropskými standardy. IMF též upozorňuje na to, že ekonomický růst brzdí nedostatečné zastoupení žen v jednotlivých pracovních oborech. Ženy dostávají za stejnou práci méně peněz než muži (International Monetary Fund 2024). Tento rozdíl je ve srovnání s evropskými standardy markantní. Nynější hodnota rozdílu v ohodnocení za stejnou práci je v Černé Hoře 16 % (United Nations Montenegro 2019). Průměrná hodnota v EU je 12,7 % (Eurostat 2022).

Jak jsem již letmo zmínil, situaci se státním dluhem nepomohla ani obří investice do stavby dálnice, která má vést od přístavního města Bar do Srbska a na stavbě se má podílet čínská firma. Na tuto stavbu si v roce 2014 černohorská vláda Mila Djukanoviće vzala půjčku od čínské státní banky ve výši téměř miliardy dolarů. Do dneška není dálnice postavena a každým dnem se tento projekt prodražuje. Jedná se o nejdražší (nedokončenou) dálnici na světě. Takové množství peněz není samozřejmě Černá Hora schopna splácet. Z 90 % dluhu HDP v roce 2021 tvoří tato dálnice 45 %. Detaily smlouvy nejsou známy, nicméně se hovoří o tom, že v případě neschopnosti splácení může čínská vláda zabrat některé území Černé Hory nebo jiný státní majetek, kterým Černá Hora ručí. O pomoc se splacením černohorská vláda požádala Evropskou unii, ale ta tento návrh zamítla, jelikož EU nesplácí dluhy třetí strany. Evropská komise nicméně vyjádřila své nespokojení ohledně ekonomického chování Černé Hory a potenciálního vlivu, který může čínská komunistická vláda v Evropě získat skrze zabírání území (ČT24 2021).

Z této podkapitoly lze vyčíst, že Černá Hora nezvládá vést zdravé finance a udržitelný rozvoj. Státní dluh je v rekordních číslech a očekává se jeho další růst, čímž dochází k neplnění kodaňských kritérií. Navíc u současné vlády lze pozorovat, že chybí politická vůle s tímto faktem cokoliv dělat, jelikož jejich politika spíše napomáhá k růstu zadlužení. Situaci nepomáhá ani situace ohledně stavby dálnice a ručení státními statky vůči Číně v případě neschopnosti splácet půjčku, čímž může Čína získat vliv na evropském kontinentu.

5.2 Cestovní ruch

Cestovní ruch je pro Černou Horu velmi důležitý kvůli finančním příjmům, které z něho plynou. Přináší nicméně i řadu dalších výhod, které pomáhají při rozvoji země a růstu její ekonomiky. Cestovní ruch vytváří nové pracovní místa, rozvíjí infrastrukturu země a může docházet k navazování diplomatických vztahů mezi dvěma zeměmi (Yehia 2019). Právě díky vytváření nových pracovních míst a přílivu pracovních migrantů zažila ekonomika Černé Hory v roce 2022 vzestup po pandemických letech. Tyto nově vzniklá pracovní místa byla obsazena především migranty z Ukrajiny a Ruska, kteří uprchli do Černé Hory po začátku války na Ukrajině (Evropská komise 2023: 68).

Jak jsem již nastínil, tak cestovní ruch tvoří značnou část příjmů pro černou Horu. Svůj prozatimní absolutní vrchol zažila v roce 2019, kdy zemi navštívilo přes 2,5 milionů turistů (The World Bank 2020). V tomto roce turismus tvořil 23 % hrubého národního produktu (HNP). Konkrétně se jednalo o částku 1,28 miliard amerických dolarů, kterou turismus přinesl státní kase. Během protipandemických opatření došlo k razantnímu poklesu turistů, kteří navštívili Černou Horu. V roce 2020 to bylo pouhých 350 tisíc turistů. V tomto roce se turismus podílel na HNP pouze z necelých 4 %. V roce 2021 byla situace o poznání lepší, nicméně podíl na HNP byl pouze přes 15 % (WorldData nedatováno). Po uvolnění opatření v roce 2022 zažil turismus opětovný nárůst a v tomto roce zemi navštívilo asi 2,1 milionů turistů (MONSTAT 2023).

Z těchto dat lze vyčíst, jak je Černá Hora doslova závislá na příjmech z turismu, když tvoří značný procentuální podíl na celém HNP. Během let 2020 – 2021, kdy byl turismus ovlivněn světovou pandemií, došlo ke značným výpadkům příjmů, které Černá Hora pocítila. Tyto peníze poté chyběly při dalších investicích do rozvoje infrastruktury. Černoehorská vláda je si vědoma faktu, jak turismus přispívá do státní kasy, a proto v posledních letech dochází ke značným investicím, aby ještě více podpořila růst turismu a jeho příjmů z nich. Vláda přijala novou

strategii rozvoje cestovního ruchu, kdy plánuje, aby se černá Hora stala do roku 2025 celosvětově uznávanou turistickou destinací. Dosáhnout toho chce například skrze zvýšení životního standardu. Dále to jsou investice do zeleného a inkluzivního turismu nebo snížení sezónnosti a regionální rovnováhy. To by mělo ve finále ovlivnit turisty, aby v zemi utráceli během své návštěvy více peněz (OECD 2022). Evropská unie tento trend podporuje skrze finanční investice na zvýšení životního standardu v zemi, aby se co nejvíce přiblížil tomu evropskému (Delegation of the European Union to Montenegro 2021).

5.3 Problematika eura

V roce 2001 se prvně Černá Hora rozhodla použít metodu dolarizace, kdy přijala jako svou měnu tehdejší německou marku místo srbského dináru. V roce 2002 došlo k přijetí eura jako oficiálního platidla v Černé Hoře. Dolarizace neboli v tomto případě spíše euroizace, jelikož bylo přijato euro a nikoliv americký dolar, je proces, kdy se stát vzdá své vlastní měny, aby přijal měnu jinou jako svoje oficiální platidlo (Sokic 2016: 84).

Toto přijetí eura v roce 2002 se stalo bez souhlasu Evropské centrální banky (ECB). Stejný způsob euroizace zvolilo i Kosovo a nyní je euro používáno jako měna de facto, kvůli absenci dohod mezi ECB a státem (Evropská komise nedatováno). Tento krok tyto země provedly, aby se vyhnuly hyperinflaci, která jim tehdy hrozila. Později byl tento krok schválen Evropskou komisí, která uznala, že státy jednaly na základě mimořádných událostí, které tehdy v zemi panovaly. Dalším důvodem, proč byla Komise ochotna akceptovat přijetí eura bez předchozí dohody, byl ten, že došlo ke snížení závislosti Černé Hory na Srbsku, kde se do dneška platí srbským dinárem (Nikolova 2021).

Nicméně tento krok může být do budoucna pro Černou Horu spíše problémem ohledně přijetí do EU. Jak jsem již nastínil výše, Černá Hora neplní konvergenční kritéria, které je nutné splnit a dodržovat pro přijetí eura. Na tento

fakt upozornila ECB, která je tímto stavem znepokojena. Podle ECB a ECOFIN¹⁰ je jednostranná euroizace, ke které došlo v roce 2002, neslučitelná s Maastrichtskou smlouvou a nelze takto obcházet konvergenční kritéria. Na stole je tedy plán, aby Černá Hora zavedla svoji vlastní měnu. Skrze ní by mohla splnit konvergenční kritéria a poté opět přijmout euro. Otázka je, zda bude chtít na tento požadavek přistoupit černohorská vláda, jelikož je to proces velmi složitý, a navíc může dojít k ekonomickým problémům v rámci zavádění nové měny. Pokud však Černá Hora nepřijme tento návrh, tak EU nemá žádné donucovací prostředky, aby Černou Horu k tomuto kroku přinutila (Nikolova 2021). Tato situace dostává Evropskou unii a Černou Horu do patové situace. Jeden z aktérů bude muset ustoupit a podvolit se vůli druhého, pokud mají být přístupová jednání vůbec někdy dokončena. Odlišný je také postoj jednotlivých evropských institucí. Evropská komise uznala, že proces přijetí eura proběhl za zvláštních okolností a nemá problém tento fakt akceptovat, tudíž jí euro nevadí. Na druhou stranu ECB a ECOFIN vidí značný problém v neplnění konvergenčních kritérií a chtějí, aby je Černá Hora splnila skrze svou novou měnu. Podle mého úsudku nakonec ustoupí EU jako celek, pokud opravdu stojí o další rozšiřování na Balkán, jelikož proces, který žádá ECB a ECOFIN, je složitý. Také z důvodu slabých institucí Černé Hory je tento krok pro ni téměř nespílitelný.

6 Zahraniční politika Černé Hory

Tato kapitola se bude věnovat zahraniční politice Černé Hoře. Bude se zabývat, jaký postoj Černá Hora například zaujímá k válce na Ukrajině nebo k Ruské federaci samotné. V tomto ohledu je důležité, aby byla zahraniční politika Černé Hory stejná jako zahraniční politika Evropské unie. To zajistí jednotu a společný postoj Unie ve světě, aby mohla čelit hrozbám. Když se poté zahraniční

¹⁰ ECOFIN je Rada pro hospodářské a finanční záležitosti.

politika některých členských států liší od té unijní, tak působí Unie navenek nejednotně, a to více může odhodlat agresory k akci.

Co se týče uzavření kapitol v rámci vnějších vztahů, tak v roce 2017 byla uzavřena kapitola 30, která se zabývá právě vnějšími vztahy. Evropská komise uvedla, že Černá Hora má společnou politiku s EU směrem k třetím zemím, které uzavírá přes bilaterální smlouvy.

Na druhou stranu kapitola 31, která se zabývá zahraniční, bezpečnostní a obrannou politikou uzavřena nebyla. Zde musí Černá Hora v následujících letech více sjednotit svoji zahraniční a bezpečnostní politiku, zlepšit boj proti dezinformacím a pokusit se uzavřít svůj prostor pro vměšování třetích stran (Evropská komise 2023: 130 – 132).

6.1 Postoj k válce na Ukrajině

Poté, co začala invaze Ruské federace na Ukrajinu v roce 2022, se Černá Hora okamžitě postavila na stranu napadené Ukrajiny a tento agresorský akt odsoudila. Od začátku války přišlo do Černé Hory více než 95 000 Ukrajinců, z nichž v zemi zůstalo 34 000, což je něco kolem 5 % celkové populace. Při procentuálním přepočtu na obyvatelstvo se tímto číslem může Černá Hora rovnat například Polsku nebo Francii. Nicméně zde má Černá Hora situaci ztíženou, jelikož není členským státem EU, tak nemá ani přístup k fondům EU, které pomáhají při integraci ukrajinských uprchlíků mezi občany EU. Ukrajínští uprchlíci mají v zemi status dočasné ochrany. To znamená, že mají přístup ke zdravotní péči, vzdělání a sociální péči. Rozhodnutí o poskytování těchto služeb ukrajinským uprchlíkům vytváří tlak na státní kasu, která je již takto zadlužená. Na druhou stranu si Černá Hora, díky tomuto humanitárnímu kroku, vysloužila uznání u Evropské komise (UNHCR 2023).

Podle Evropské komise zahraniční politika Černé Hory je ve 100 % souladu s politikou EU. Černá Hora zavedla stejné sankce proti Rusku a Bělorusku, jako celá EU a podpořila EU při hlasování na Valném shromáždění OSN pro přijetí rezolucí, které odsuzují útočnou válku Ruské federace proti Ukrajině (Evropská komise 2023: 132).

6.2 Postoj vůči Číně

Černá Hora rovněž podpořila EU na Valném shromáždění OSN, kdy se hlasovalo o rezolucích, které měly odsoudit porušování lidských práv v Číně a Íránu. Jedním z důvodů, proč Černá Hora takto hlasovala je i to, že je členem Rady pro lidská práva, kde je například i Česká republika (Evropská komise 2023: 133).

Na druhou stranu je Černá Hora momentálně značně závislá na Číně, jak jsem psal v podkapitole o státním dluhu Černé Hory. Tato závislost vznikla během vlády DPS, kdy se premiér Milo Djukanović snažil navázat bilaterální smlouvy s Pekingem. Došlo ale k tomu, že se Černá Hora ocitla v závislosti na Číně, která se ještě více prohloubila, když začala být Černá Hora neschopná splácet svůj dluh kvůli stavbě dálnice. Čína navíc staví v zemi další projekty, jako je například železnice nebo zlepšování energetické sítě a výstavba nových obytných budov. Tato závislost vyvrcholila během pandemie Covid-19, kdy byly do Černé Hory dodány čínské vakcíny. Proti těmto vakcínám se EU vyjádřila negativně a nedoporučila je používat, jelikož byly nespolehlivé a nedostatečně otestované.

Závislost na Číně též podporují čísla z obchodu, kdy je Čína druhým největším obchodním partnerem pro Černou Horu. Navíc v roce 2019 zahájila černohorská vláda (v té době to byla ještě vláda DPS) speciální investiční program, který se nazývá program ekonomického občanství. Ten dovoluje, aby investoři z Číny získali černohorské občanství, když investují minimální částku peněz do projektu v hlavním městě nebo v přístavním městě Bar. Takto získalo černohorské občanství více než 140 čínských investorů (European Council of Foreign Relations nedatováno).

Na tomto případě vidíme, jak rychle se může stát závislým na Číně skrze půjčky a bilaterální smlouvy. Nutno podotknout, že vztahy s Čínou navazovala především dříve vládnoucí DPS a nynější vláda spíše upozorňuje na tento problém a chce ho vyřešit (European Council of Foreign Relations nedatováno). Čína disponuje jistým vlivem v zemi, která je členem NATO, a to je znepokojující. Na problém zadlužení upozorňovala i Evropská komise a v budoucnu může tento fakt představovat problém v dalším jednání o přistoupení Černé Hory do EU. Nicméně pravděpodobně Černá Hora zjistila, že závislost na Číně není nikterak výhodná, a naopak komplikuje poté další jednání s EU, proto se nynější vláda snaží vztahy s Pekingem utlumovat, aby byla také v souladu se zahraniční politikou Evropské unie, která zastává obdobný postoj k Číně.

7 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, z jakého důvodu nebyla Černá Hora stále přijata do EU a zda dělá potřebné reformy, aby se tento stav změnil. Toho jsem dosáhl skrze komparaci současného stavu Černé Hory a právních norem a standardů EU, kde je vyžadováno jejich splnění, aby byl kandidátský stát přijat do Unie. Na základě tohoto faktu lze říct, že vstup Černé Hory do Evropské unie nemusí nastat ještě v několika následujících letech. Černá Hora zaostává především v oblasti jurisdikce, právního státu a korupce. Nynější situaci nepomáhá ani rostoucí dluh státu a zadlužení vůči čínským věřitelům. Naopak v EU chybí nyní politická vůle, která by stála o rozšiřování EU o země západního Balkánu. Členské státy mají obavu z toho, že tyto státy jsou sužovány korupcí a kriminalitou. Přesto lze říct, že Černá Hora má nejlepší podmínky ze všech kandidátských zemí pro vstup do EU, aby se stala členským státem. Jedním z důvodů je i to, že postoj EU k integraci nových členů se změnil po vpádu ruských vojsk na Ukrajinu. Dá se říci, že nyní Evropská unie usiluje o další rozšiřování, aby byl blok větší a silnější proti Ruské federaci.

Černá Hora podala žádost o členství v Evropské unii v roce 2008 a v roce 2010 jí byl udělen status kandidátské země, který platí dodnes. Během této doby až do roku 2020 vládla v zemi proevropská strana DPS, která měla vstup do EU jako jeden ze svých hlavních bodů politického programu. Po parlamentních volbách v roce 2020 došlo k politické krizi, jelikož žádná strana, ani hnutí nedokázalo složit vládu, která by získala podporu. Tato krize trvala až do roku 2023, kdy volby vyhrálo proevropské hnutí PES!. Vstup do EU je i pro toto hnutí prioritou. Nicméně na vládě se podílí i prosrbská koalice FFM, takže je otázka, jak moc dojde k prosazování reforem, které by umožnily vstup do EU, pokud je bude koalice FFM blokovat nebo zdržovat. Co se týká prezidentů, tak zatím všichni dosavadní prezidenti zastávali proevropské postoje, počínaje prezidentem Vujanovićem, přes Dukanoviće, až po nynějšího prezidenta Černé Hory Miletoviće. Jelikož je Černá Hora parlamentní demokracií, tak prezidenti ve většině případů jednájí, jak je odsouhlaseno v parlamentu, a zákony neblokují.

Co se týče hlavních problémů Černé Hory, zjistil jsem, že země především zaostává v oblasti jurisdikce a korupce. Jurisdikce v Černé Hoře posledních pár let procházela krizí. Především se jednalo o Ústavní soud, který neměl dostatek ústavních soudců, aby mohl vydávat platná rozhodnutí. To bylo spjato dohromady s politickou krizí, jelikož ústavní soudce jmenuje parlament, který ale též nebyl v posledních letech schopný plného fungování. Navíc některé právní normy Černé Hory nejsou v souladu s právem EU. Zde je nutné provést reformy, aby se mohlo postoupit dále v přístupových jednáních. Bez těchto reforem nelze přístupovací proces dokončit, jelikož mít právní systém země v souladu s právním systémem EU je pro Unii prioritou, kde nelze dělat výjimky. Další problémovou oblastí je korupce. Dá se zjednodušeně říci, že tento problémový aspekt trápí téměř všechny státy západního Balkánu a Černá Hora není výjimkou. Korupce zasahuje do nejvyšších státních pozic. Sice existuje Úřad pro boj s korupcí, ten ale musí čelit vnějším tlakům přímo od politiků, kteří jsou do korupce zapleteni. To ztěžuje práci tohoto úřadu a ten není ve výsledku tak efektivní, jak by se požadovalo. Jelikož korupce zasahuje přímo mezi politiky, tak v zemi poté chybí politická vůle proti

tomuto problému bojovat, i když EU dlouhodobě na tento aspekt Černou Horu upozorňuje. Dalšími problémy, na které Unie poukazuje, že je potřeba je vyřešit, jsou například útoky na novináře, boj proti organizovanému zločinu nebo přílišné používání násilí ze strany státních orgánů, především pak policie.

Státní dluh Černé Hory byl v roce 2020 rekordní, kdy tvořil 107 % HDP. To bylo způsobeno globální pandemickou krizí, která způsobila útlum turismu. Turismus je pro Černou Horu důležitý, jelikož před rokem 2020 tvořil čtvrtinu příjmů. Toho si je Černá Hora vědoma a snaží se toto odvětví podpořit finančními investicemi do infrastruktury, aby se mohl turismus nadále rozvíjet a přinášet více peněz do státní kasy, která je již nyní zadlužená. Vyhledky do budoucnosti navíc nejsou přívětivé, jelikož nynější ekonomické chování vlády nenaznačuje, že by mělo v budoucnu zadlužení státu klesat, ale spíše naopak. Tento fakt prohlubuje zadlužení vůči čínským investičním bankám. U nich si Černá Hora vzala úvěr, který nyní není schopna splácet. Tento dluh vůči čínským bankám tvoří téměř 40 % celého dluhu státu. Navíc Černá Hora pravděpodobně ručí svými nemovitostmi nebo územím, které může propadnout Číně, jestli nezačne splácet. Díky tomu může Čína získat vliv na evropském kontinentu, což je znepokojující fakt pro EU, pokud se stane Černá Hora v budoucnu členským státem EU.

V zahraniční politice se Černá Hora shoduje s EU. Prioritou pro EU je nyní společný a pevný postoj vůči Ruské federaci, která napadla Ukrajinu v roce 2022. Černá Hora zavedla stejné nebo podobné sankce vůči Rusku jako celá Unie a odsuzuje tuto invazi. Do Černé Hory přišlo i značné množství uprchlíků z Ukrajiny, kdy se v přepočtu na procenta vzhledem k počtu obyvatel může rovnat Polsku nebo Francii. Zde má Černá Hora nevýhodu, že nemá přístup k evropským fondům, které pomáhají začleňovat Ukrajince mezi místní obyvatelstvo. Nicméně za tento postoj vůči Ukrajině si Černá Hora vysloužila pochvalu od Unie. Co se týká postoje k Číně, tak ten je již jináčí, než který má Unie, a to především kvůli zadlužení vůči čínským investičním bankám. Černá Hora je na Číně závislá a je si toho vědoma, proto spíše Čínu neprovokuje a snaží se s ní mít neutrální vztahy.

Jaký je možný budoucí vývoj přístupových jednání Černé Hory s EU? Na základě všech dat lze říci, že jednání mezi oběma aktéry se může protáhnout o několik let. Černé Hoře stále chybí zásadní reformy v rámci soudnictví a právního státu, aby se uzavřely další kapitoly. Tyto reformy vyžadují čas a nejsou provedeny okamžitě. K těmto reformám navíc musí být i politická vůle, která momentálně v Černé Hoře chybí, jelikož některé reformy by se týkaly i korupce. Ta zasahuje do nejvyšších pater politiky a reformy by ohrozily aktéry, kteří jsou do korupce zapleteni, tudíž nedochází k žádnému posunu v rámci potlačení korupce. Nicméně i přes všechna tato fakta, které spíše zpomalují přistoupení Černé Hory k EU, lze konstatovat, že Černá Hora je ze všech ostatních kandidátských zemí nejbliže k přistoupení k EU. Lze tedy očekávat, že se Černá Hora v budoucnu stane dalším členským státem.

Podle mého názoru se však Černá Hora nestane členským státem EU v brzké době. Můžeme pozorovat, že nedochází k reformám, které jsou zapotřebí. Problémy ohledně právního státu, jurisdikce a korupce jsou nemalé a vyřešit je zabere čas. Na druhou stranu potvrzují názor, který je uveden výše, že Černá Hora má ze všech kandidátských zemí největší šanci do EU vstoupit. Kladně také hodnotím snahu Černé Hory bojovat proti násilí na novinářích a její postoj vůči Ruské federaci. Negativně však hodnotím zadlužení vůči čínským investičním bankám. Velkým problémem je také problém korupce, která je i na nejvyšších státních pozicích a způsobuje neefektivní chod státní správy.

8 Seznam zdrojů

American Security Project (2022). *Will Montenegro Become the Next EU Member?* (<https://www.americansecurityproject.org/will-montenegro-become-the-next-eu-member/>, 12. 4. 2023).

Amnesty International (2022). *Montenegro* (<https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/montenegro/report-montenegro/>, 22. 02. 2024).

Andelković Katarina (2017). Marović: Polarization of society in Montenegro is deepening. *European Western Balkans*. 28. 11. 2017 (<https://europeanwesternbalkans.com/2017/11/28/marovic-polarization-society-montenegro-deepening/>, 21. 02. 2024).

CIA (2024). *Montenegro - Country Summary* (<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/montenegro/summaries/>, 15. 02. 2024).

Český rozhlas (2017). *Černá Hora vstoupila do NATO, ale společnost je rozdělená, říká diplomatka* (<https://plus.rozhlas.cz/cerna-hora-vstupuje-do-nato-ale-spolecnost-je-rozdelena-rika-diplomatka-6516534>, 10. 02. 2024).

ČT24 (2013). *Potvrzeno: Vujanović se potřetí stal černohorským prezidentem* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/potvrzeno-vujanovic-se-potretri-stal-cernohorskym-prezidentem-302598>, 11. 02. 2024).

Delegace Evropské unie v Černé Hoře (2021). *Evropská unie a Černá Hora* (https://www.eeas.europa.eu/montenegro/european-union-and-montenegro_en?s=225, 10. 03. 2024).

Delegace Evropské unie v Černé Hoře (2023). *Výroční zpráva EU o lidských právech a demokracii ve světě - aktualizace z Černé Hory za rok 2022* (https://www.eeas.europa.eu/delegations/montenegro/eu-annual-report-human-rights-and-democracy-world-montenegro-2022-update_en?s=225, 24. 02. 2024).

Delegace Evropské unie v Černé Hoře (2021). *Černá Hora se zavázala k reformám právního státu* (https://www.eeas.europa.eu/delegations/montenegro/montenegro-committed-rule-law-reforms_en?s=225, 24. 02. 2024).

De Munter André (2023). Rozšiřování Unie. *Evropský parlament*. 31. 11. 2023 (<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/167/rozsirovani-unie>, 02. 02. 2024).

Dérens Jean-Arnault (2007). Montenegro: The Difficult Rebirth of a Mediterranean State. *European Institute of the Mediterranean*. 2007 (<https://www.iemed.org/publication/montenegro-the-difficult-rebirth-of-a-mediterranean-state/>, 06. 02. 2024).

Dinić Dušan (2023). Can the pro-Europeans form a government? *Friedrich Naumann Foundation*. 13. 06. 2023 (<https://www.freiheit.org/southeast-and-east-asia/can-pro-europeans-form-government>, 15. 02. 2024).

Dordević Nikola (2021). Montenegro's problematic census. *Emerging Europe*. 12. 05. 2021 (<https://emerging-europe.com/news/montenegros-problematic-census/>, 15. 02. 2024).

Dordević Nikola (2020). Why religion is causing an almighty row between Montenegro and Serbia. *Emerging Europe*. 26. 02. 2020 (<https://emerging-europe.com/news/why-religion-is-causing-an-almighty-row-between-montenegro-and-serbia/>, 14. 02. 2024).

Durić, Dragan (2004). Montenegro's Prospects for European Integration: On a Twin Track. *Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe* 7 (4), s. 79 – 105.

Europe Elects (2023). *Montenegro: national parliament election* (<https://twitter.com/EuropeElects/status/1667915864694300680>, 21. 02. 2024).

European Council on Foreign Relations (nedatováno). *Mapping China's Rise in the Western Balkans* (<https://ecfr.eu/special/china-balkans/montenegro/>, 15. 03. 2024).

European Commission (2023). *Montenegro 2023 Report* (https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/e09b27af-427a-440b-a47a-ed5254aec169_en?filename=SWD_2023_694%20Montenegro%20report.pdf&prefLang=cs, 03. 02. 2024), 142.

Euronews (2023). *Montenegro's pro-EU party wins election, initial results show* (<https://www.euronews.com/2023/06/12/pro-eu-group-projected-to-win-montenegro-snap-parliamentary-election>, 18. 02. 2024).

Eurostat (nedatováno). *Gender pay gap statistics* (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics, 06. 03. 2024).

Evropská komise (2024). *Černá Hora* (<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/montenegro/political-and-economic-situation>, 07. 02. 2024).

Evropská komise (2024). *Černá Hora* (<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/montenegro/population-demographic-situation-languages-and-religions>, 15. 02. 2024).

Evropská komise (nedatováno). *Černá Hora* (https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/montenegro_en?prefLang=cs, 03. 02. 2024).

Evropská komise (nedatováno). *Rozšíření EU* (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/eu-enlargement_cs, 02. 02. 2024).

Evropská komise (nedatováno). *Euro mimo eurozónu* (https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/use-euro/euro-outside-euro-area_en, 10. 03. 2024).

Evropská rada (nedatováno). *Právní stát* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/rule-of-law/>, 25. 02. 2024).

Evropská rada (2024). *Podmínky pro vstup do eurozóny - konvergenční kritéria* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/>, 03. 03. 2024).

Evropská rada (nedatováno). *Černá Hora* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/enlargement/montenegro/>, 24. 02. 2024).

Evropská unie (nedatováno). *Rozšíření EU* (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement_cs, 30. 01. 2024).

Evropská unie (nedatováno). *Lidská práva a demokracie* (https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/human-rights-and-democracy_en, 22. 02. 2024).

France24 (2008). *Montenegro's president wins second mandate* (<https://www.france24.com/en/20080407-montenegros-president-wins-second-mandate-montenegro-election>, 02. 02. 2024).

Fraser, John (2003). Serbia and Montenegro: How Much Sovereignty? What Kind of Association? *International Journal* 58 (2), s. 373 – 388.

Freedom House (2023). *Montenegro* (<https://freedomhouse.org/country/montenegro/freedom-world/2020>, 18. 02. 2024).

Freedom House (2023). *Montenegro* (<https://freedomhouse.org/country/montenegro/nations-transit/2022>, 22. 02. 2024).

Global Organized Crime Index (nedatováno). *Montenegro* (<https://ocindex.net/country/montenegro>, 12. 4. 2023).

Hosenseidlová Petra (2021). Černou Horu ohrožuje obrovský dluh vůči Číně. Podle médií za něj ručí částí svého pobřeží. *ČT24*. 26. 04. 2021 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/cernou-horu-ohrozuje-obrovsky-dluh-vuci-cine-podle-medii-za-nej-ruci-casti-sveho-pobrezi-35272>, 03. 03. 2024).

Hosenseidlová Petra (2023). V Černé Hoře porazil v prezidentské volbě politický nováček matadora Djukanoviče. *ČT24*. 02. 04. 2023 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/v-cerne-hore-porazil-v-prezidentske-volbe-politicky-novacek-matadora-djukanovice-8478>, 11. 02. 2024).

International Monetary Fund (2024). *Montenegro: Staff Concluding Statement of the 2024 Article IV Mission* (<https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/02/11/cs02122024-Montenegro-Staff-Concluding-Statement-of-the-2024-Article-IV-Mission>, 06. 03. 2024).

Kajosevic Samir (2021). Montenegro Plans Tougher Penalties for Attacks on Journalists. *BalkanInsight*. 10. 11. 2021 (<https://balkaninsight.com/2021/11/10/montenegro-plans-tougher-penalties-for-attacks-on-journalists/>, 20. 02. 2024).

Kajosevic Samir (2022). Drug Crime Casts Long Shadow over Montenegrin Coast. *BalkanInsight*. 26. 10. 2022 (<https://balkaninsight.com/2022/10/26/drug-crime-casts-long-shadow-over-montenegrin-coast/>, 28. 02. 2024).

Kajosevic Samir (2023). Montenegrin Centrist Movement Tops Parliamentary Poll after Taking Presidency. *BalkanInsight*. 11. 06. 2023 (<https://balkaninsight.com/2023/06/11/montenegrin-centrist-movement-tops-parliamentary-poll-after-taking-presidency/>, 07. 02. 2024).

Kobeszko Lukasz (2022). Growing pains. Montenegro after 16 years of independence. *Centre for Eastern Studies*. 31. 10. 2022 (<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-10-31/growing-pains-montenegro-after-16-years-independence>, 05. 02. 2024).

Kobeszko Lukasz (2023). Montenegro elections: the Socialists defeated, the changes continue. *Centre for Eastern Studies*. 14. 06. 2023 (<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-06-14/montenegro-elections-socialists-defeated-changes-continue>, 07. 02. 2024).

Lucovič Matěj (2023). Prosadil nezávislost na Srbsku, čelil podezření z pašování. Končí černohorský prezident Djukanovič. *ČT24*. 19. 05. 2023 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/prosadil-nezavislost-na-srbsku-celil-podezreni-z-pasovani-konci-cernohorsky-prezident-djukanovic-7992>, 03. 02. 2024).

Lavrelashvili Teona (2020). Party Passport: Montenegro. *European Party Monitor*. 19. 10. 2020 (<https://soc.kuleuven.be/io/english/european-party-monitor/montenegro/party-passport-montenegro.pdf>, 07. 02. 2024).

Ministerstvo financí ČR (2013). *Maastrichtská kritéria* (<https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>, 03. 03. 2024).

MONSTAT (2023). *Arrivals and overnights of tourists, total* ([https://monstat.org/uploads/files/TURIZAM/ukupno/2022k/Arrivals%20and%20overnights%20of%20tourists%20total%202022%20\(1\).pdf](https://monstat.org/uploads/files/TURIZAM/ukupno/2022k/Arrivals%20and%20overnights%20of%20tourists%20total%202022%20(1).pdf), 09. 03. 2024), 5.

Mumin Nikola (2021). Právní stát v Černé Hoře mezi hlubokou polarizací a nestabilní většinou - jak se vrátit na správnou cestu? *Österreichische Gesellschaft für Europapolitik*. 20. 12. 2021 (<https://www.oegfe.at/policy-briefs/the-rule-of-law-in-montenegro-between-deep-polarisation-and-an-unstable-majority-how-to-get-back-on-track/?lang=en>, 29. 02. 2024).

Nikolova Milana (2021). Will Montenegro have to drop the euro to join the EU? *Emerging Europe*. 01. 09. 2021 (<https://emerging-europe.com/news/will-montenegro-have-to-drop-the-euro-to-join-the-eu/>, 10. 03. 2024).

NUMBEO (2023) *Europe: Crime Index Country 2023* (https://www.numbeo.com/crime/rankings_by_country.jsp?title=2023®ion=150, 27. 02. 2024).

OECDiLibrary (nedatováno). *Montenegro* (<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/de1254a7-en/index.html?itemId=/content/component/de1254a7-en>, 10. 03. 2024).

OSCE POLIS (nedatováno). *Serious and Organised Crime Threat Assessment of Montenegro* (<https://polis.osce.org/serious-and-organised-crime-threat-assessment-montenegro>, 27. 02. 2024).

Rada Evropy (nedatováno). *Benátská komise* (https://venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Presentation&lang=EN, 21. 02. 2024).

Radulović, Momčilo (2011). Montenegro's Journey towards EU Accession. *European Union Institute for Security Studies*, s. 79 – 94.

Sokic Alexandre (2016). EUROISATION AND CYCLICAL STABILISATION IN MONTENEGRO. *Revue d'études Comparatives Est-Ouest* 47(3), s. 83 – 100.

Statista (2023). *Corruption perception index score of Montenegro from 2012 to 2022* (<https://www.statista.com/statistics/872034/corruption-perception-index-montenegro/>, 26. 02. 2024).

The World Bank (nedatováno). *International tourism, number of arrivals - Montenegro* (<https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?locations=ME>, 08. 03. 2024).

Transparency International (2023). *Country data* (<https://www.transparency.org/en/countries/czech-republic>, 26. 02. 2024).

UNHCR (2023). *A year of conflict in Ukraine - Montenegro continues to stand with the people forced to flee by extending temporary protection until March 2024* (<https://www.unhcr.org/see/15403-a-year-of-the-conflict-in-ukraine-montenegro->

continues-to-stand-with-the-people-forced-to-flee-by-extending-temporary-protection-until-march-2024.html, 15. 03. 2024).

U.S. Department of State (2022). *2022 Country Reports on Human Rights Practices: Montenegro* (<https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/montenegro>, 24. 02. 2024).

Utjesinovic Vladimir (2020). Montenegro election: Who are the triumphant opposition factions and what do they stand for? *Euronews*. 02. 09. 2020 (<https://www.euronews.com/2020/09/02/montenegro-election-who-are-the-triumphant-opposition-factions-and-what-do-they-stand-for->, 18. 02. 2024).

Úřad pro publikace Evropské unie (2022). *Acquis* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=LEGISSUM:acquis>, 02. 02. 2024).

Úřad pro publikace Evropské unie (2022). *Kandidátské země* (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=LEGISSUM:applicant_countries, 31. 01. 2024).

Úřad pro publikace Evropské unie (2021). *Předvstupní pomoc* (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=LEGISSUM:preaccession_aid, 30. 01. 2024).

Úřad pro publikace Evropské unie (2021). *Přístupová kritéria (kodaňská kritéria)* (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhagen, 30. 01. 2024).

Úřad pro publikace Evropské unie (2021). *Přístupová jednání* (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=LEGISSUM:accession_negotiations, 31. 01. 2024).

Úřad pro publikace Evropské unie (2017). *Přístupové partnerství* (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=LEGISSUM:accession_partnership, 31. 01. 2024).

Vasovic, Aleksandar (2023). Montenegro's ex-economy minister Milatovic declares victory in presidential run-off. *Reuters*. 3. 4. 2023

(<https://www.reuters.com/world/europe/montenegro-holds-run-off-presidential-election-2023-04-02/>, 12. 4. 2023).

WorldData.info (nedatováno). *Tourism in Montenegro* (<https://www.worlddata.info/europe/montenegro/tourism.php>, 12. 4. 2023).

Yehia Yasmine (2019). The Importance of Tourism on Economies and Businesses. *globalEDGE*. 26. 03. 2019 (<https://globaledge.msu.edu/blog/post/55748/the-importance-of-tourism-on-economies-a>, 08. 03. 2024).

9 Resumé

My bachelor thesis is entitled „Montenegro and EU”. The thesis focuses on relations between the European Union and Montenegro. Specifically, I mean the reason why Montenegro is still not in the EU, which is also my main aim of this work. In order to achieve this aim, I primarily used the comparative method of EU legislation and the real situation of specific problems in Montenegro. Thanks to this method I could find the main reasons why Montenegro lags behind and why it is still not in the EU.

I divided my work into 6 chapters. In the second chapter I briefly presented the legal legislation of the EU, specifically the access criteria. These criteria need to be fulfilled in order for the candidate state to become a member state of the EU.

In the third chapter I dealt with the political-historical evolution of Montenegro. This chapter is important to understand what is the current political situation in Montenegro and if there is political will to join the EU or not. I described the individual political parties and presidents who took turns in power during the history of Montenegro and what political orientation they followed.

The fourth chapter is the most important. I dealt with the issue of compliance with the rule of law and human rights. Above all, Montenegro lags behind in the area of jurisdiction, the fight against corruption and respect for

human rights, where there is brutal treatment by the police. It is important for the EU that the member states respect the rule of law. Without reforms that would solve this problematic situation in Montenegro, it is not possible to close other chapters and move forward in negotiations on accession.

In the fifth chapter I dealt with the economic situations in Montenegro. I found out that Montenegro suffers from a huge state debt, which slows down the economic development of the country. It was also discovered that Montenegro is in debt to Chinese investment banks due to the construction of a highway. I can say that the economic situation of Montenegro is not good and there is not an optimal view for the future due to the behavior of the current government. However, maintaining healthy and sustainable finances is one of the economic conditions for joining the EU.

In the sixth chapter I dealt with the foreign policy of Montenegro. It can be read from this chapter that Montenegro pursues a similar foreign policy as the EU. This is important in closing next chapters as the EU strives to be united, to be stronger and have a prominent voice in world politics.

The conclusion can be evaluated as follows. Montenegro has done a lot since applying for EU membership, but it is still not enough. Above all, in the area of judiciary, the rule of law and corruption, they have to carry out a lot of reforms, which require time. Therefore, it can be said that Montenegro will not join the EU in the following years. However, it has the best position of all candidate states to become a member of the EU.